1864.
30 Մարտի
ըստ հին տոմարի։

Թիւ 5.
ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ։

1864.
11 Ապրիլի
ըստ նոր տոմ.

Registered at the General Post-Office for transmission abroad.

ԵՐԿԱՊՈՒՂ

ԼՐԱԳԻՐ ՄԱՆՉԵՍՏԵՐԻ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏՆԱԿԱՆ, ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ։

Հրատարակութիւն, խմբագրութիւն եւ գործակատարութիւն էրամէնական տպարանի է։ Մանչէսթրէ։

—Նամակ, յօդուածք, դիրք եւ պահանջք (ազատ է նամակ փոստի) սորագրեն յանուն Առաքելական Շահնազարեանց։ Դիւրաւ այսպէս։

M. le Chevalier K. Vardapete Shabnazariantz,
151, Rumford Street, Manchester, (Angleterre.)

Տարեկան գինն հանդերձ նամակաց փոստագին, — երկուքն Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ազգերուն է — ընդ ամենայն 25 ֆ. ֆ.

—Այլ գրեալքն ազատ փոստագին նամակաց գրեալ է։

—Վեցամսեայն . . . . . 13 "
—Եռամսեայն . . . . . 7 "
—Մէկ թերթն գինն է Մանչէսթրէ է 5
այլուր՝ 7
Բոլոր նամակներ մէջն ամսոյ Դեկտ. — տասնէ-վեցին

Ստորագրութեան տեղիքն են Կոստանդնուպոլիս Սարգիս Աղայ Մ. Հիսարլեանի սենեակն ի Գալաթիա. — Իզմիր Մարկոսեան Յակոբ Աղայի սենեակն. — Հալէպ Յովհաննէս Աղայ Բիւրքճեանովի սենեակն. — Սուրբ Երուսաղէմ Արժանապատիւ Եպայի Վարդապետի սենեակն. — Աղեքսանդրիա (Եղիպտոս) Տէր Գասպարեան Գալուստ Աղայի սենեակն. — Կալկաթա Սրբակրօն Աւագ քահանայ Տէր Յովհաննէս Խաչիկեանի և Ասպետի սենեակն. — Բաթավիա Պ. Մանուկ Որդանանեանի սենեակն. — Լոնդոն Աղայ Մաքսուդովի սենեակն. — Փարիս Աղա Պօղոս Արփաճեանի սենեակն։ Ամ այժմ ուզողներն կրնան վերոյգրեալ սենեկայ մէկէն ստանալ մինչև որ յատուկ գործակալներ հաստատեմք բազմահայ և ընթերցասէր քաղաքներ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ։

Քաղաքական պատմութիւն. — Ֆրանսա. — Թիւրքիա. — Իտալիա — Մէքսիկա. — Հիւսիսային Ամերիկա. — Կրնա՞ է Ամէն դայն Ոգին — Անգլիա եւ Անգլիացւոց Կենցաղավարութիւնն. — Խաղաղ լուրեր — Ազգերու — Հոմերաշխութիւնը. — Աստուած բաւական է նոյնպէս նեղեալներուն. — Հեռագիր — Եղեռնագործ աղջկանց. — Զուարճալի. — Աւելցուած։

Ա. Զ Դ.

Որչափ և չանցինք մէկ չաբթու մէջ երկու թերթ հանել որպէսզի մեր թուականն կանոնաւորեմք, մեր այլազգի գրաբարաց համբակութեան պատճառաւ չյաջողեցանք. ուստի հարկ եղաւ Երկրպագուողի հինգերորդ թիւն Մարտի 23ին տեղ 30ի թուով լոյս ընծայել։ Բայց և այնպէս մեր պայմանն մեր բաժանորդաց հետ անփոփոխ կմնայ. այսինքն մեր տարին 52 թերթ անոնց յանձնելով կլմնայ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Փարիսի և Բերլինի թղթակիցներու և Կոռիէ դիւ դիմանշի տուած նորագոյն տեղեկութեանց նայելով, Դանիոյ և Գերմանաց կռիւն դադրեցուցանելու համար Լոնդոն գումարուելի ժողովոյ առաջարկութիւնն Ֆրանսա, Պրուսիա և Ավստրիա շատ կամ սակաւ յայտնապէս ընդունելն առանց նախորոշ պայմանաց և զինադադարի։ Յայսմ մասին Դանիոյ և գերմանական Դիւետի հաճութիւնն տակաւին տուած չէ։ Անգլիոյ արքունիքն ամեն կերպ ճիգ կթափէ որ խորհրդակցութիւնն ընդունելի տայ. որպէսզի կարենայ պարզերես ներկայանալ Զատկէն յետոյ բացուելի Լորդերու և Համարակաց խորհրդարաններուն առջև. այնու ամենայնիւ տակաւին շատ խիթալի է որ եթէ խորհրդակցութիւնն անդամ բացուի, անկէ զինադադար կամ հաշտութիւն ծնանի։ վասն զի կրնայ ըլլալ, որ գերմանական Դիւետն յանձն չառնու մասնակից ըլլալ նոյն խորհրդակցութեանն, և Ֆրանսա ալ պատրուակ բռնելով զայն՝ չուզէ ինքնին կցորդ ըլլալ և նորանոր դժուարութիւններ յառաջ բերելով Անգլիոյ պաշտօնէից ազդեցութիւնն և վարկն օր քան զօր նուազեցնելով մինչև այն կէտն հասցնէ, որ պարտաւորին հրաժարիլ. և այսպէս նոր արքունիք կազմուելու հանրայ բռնալ։

Եթէ այսպէս է ստուգիւ Ֆրանսայի արքունեաց դիտումն, ասիկա կրնայ վրէժխնդրութիւն ըլլալ Լորդ Փալմերստոնէն և կոմս Ռասլէն. այլ միանգամայն և անզգուշութիւն Դանիմարգիոնկատամբ, որ չնայելով իր նիհարութեանն և սակաւաւորութեանն՝ դիւցազնական առատասրտութեամբ կմարտի իր ահագին ոսոխայ դէմ իր պատիւն, իրաւունքն և երկիրն պաշտպանելու համար։

Դիւմիելի և Ֆրեդերիկիայի ռմբակոծութիւնն դեռ կտևէ. Պրուսիայիք առջինի դէմ կռուելով, Ավստրիայիք՝ երկրորդին։ Երկուքն ալ իրենց մարդասպանութեան և աւերման հրամանայ վերջէն ըրած կատարելութիւններն փորձելով։ Պրուսիայիք երկար ռմբակոծութենէ յետոյ յարձակեցան Դիւմիելի պատնէշներու վերայ Մարտի 28ին և ռումբներու պակասորդն սուինով լմնցուցեալ կամեցան. այլ կոտորուելով, բազում դերի, վիրաւոր և զինք Դաններու ձեռքն թողլով՝ յետս մղուեցան. Ավստրիայիք աւելի խոհեմութեամբ վարուելով քան թէ իրենց դաշնակից Պրուսիայիներն, քանի մի օր Ֆրեդերիկիա ռմբակոծելէն յետոյ, փոխանակ յառաջ վազելու, յանկարծ ընդ կրունկն դարձան։ Ասոր բուն պատճառն, ինչպէս Դանմարգէն հասած լուրերն կծանուցանեն, այն է, որ անոնց զօրաց մէջ եղած Հունգարներն, Լեհերն և Իտալացիներն դաշտնի դաշն դրերեն մէջերնին, յարձակման ատեն, Դաններու կողմն անցնել և սուիններն իրենց ատելի տիրոջ դէմ շտկել։

Ավստրիայիք և Պրուսիայիք, իրրև ազատարար իրաւախոհ Շլեզվիգ և Ցիւրլանդ մոնելէն յետոյ, այժմ ամեն տեսակ յափշտակութիւն, գրկանք և անիրաւութիւն յայտնապէս կգործեն, ոչք և բազաքներու վերայ անտանելի դրամաւոր տուգանք դնելն բաւական չսեպելով, չքաւոր չինականի մէկ հատիկ եղն կամ քանի մի բուռ ամբարեալ ցորեն և գարի բռնի խլելն խիղճ չեն ըներ։ Դանմարգի կառավարութիւնն ատոր մասին

մանրամասն յիշատակարան խրկեց Եւրոպայի պետութեանց։

—Մեքսիկայի հանդերձեալ կայսրն, որ Ապրիլի 2ին չուէր պիտի Միրամարէն դէպ ի իր նոր տէրութիւնն, մէկէն ի մէկ, միտքն փոխելով հանգիստ նստեր է հոն, ըստ ոմանց վերջին սուրհանդակին սպառելով, ըստ այլոց, Ավստրիոյ աթոռոն ժառանգելու իրաւունքն կորցի դնելու խնդիրն դեռ լուծուած չըլլալով։

—Մինչ այս մինչ այն, Ֆրանսայիր կ՚յաղթանակեն Մեքսիկա. որք և Զակատեկասի և Լուկատանի անուանի բաղաքներուն տիրեցին։

—Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ սպարապետաց փոփոխութիւններ եղան։ Զատտանուգայի ամրոց զօրապետ Գրանտն պատերազմական ամենաբարձր աստիճանն ստանալով Ֆեդերալներու զօրաց ծայրագոյն հրամանատար եղաւ, որոյ իշխանութիւնն Հալլեկինէն, որ պատերազմի պաշտօնեայ էր, բարձրագոյն ըլլալով, ասիկա անոր ձեռաց տակ էտաւ մաժորի զօրավար եղաւ։ Զօրապետ Շերմանն Գրանտին յաջողեց եւ Օհիոյի, Տենեսեսի եւ Արկանսասի Ֆեդերալ զօրաց սպարապետ եղաւ. Միդն տակաւին Պոտոմակի զօրաց կառաջնորդէ։

—Բարձրագոյն Դուռն իշխան Կուզայի Յունաց վանորէից կալուածքն տէրութեան դրաւելուն դէմ բանի մի անգամ բողոքելէն յետոյ, այժմ հաճութեամբ կընդունի անոր անօրէնութիւնն։ Թիւրքիայի պատիւն պահելու մտօք կըսեմք. որ աւելի լաւ կըներ, եթէ բողոքելէն առաջ, քիչ մի խորհէր անոր հետեւանաց վերայ. եւ բողոքելէն ղէնի հաստատ կենար իր որոշման մէջ։

—Լոնդոն բայուելիք խորհրդակցութիւնն Դանմարգի եւ Գերմանիոյ խնդիրն կարգի դնելու համար, առ այժմ ամսոյս 12ին որոշուած է եթէ նոր խոչընդոտն երեւան չելլէ։ Զարմանալին այն է, որ Անգլիոյ արքունիքն անցեալ Նոյեմբերին Ֆրանսայի առաջարկեալ Եւրոպական ժողովն (կոնգրէ) մերժեց ըսելով որ անոր առարկաներն, բնաբանն եւ պայմաններն որոշուած չեն. իսկ այժմ, 4 ամիս անցնելէն յետոյ, ինքն է, որ անպայման խորհրդակցութիւն կառաջարկէ Ֆրանսայի։

—Մարտի 30ին ստորագրուեցաւ Լոնդոն Արտաքին գործոց պաշտօնատան մէջ այն դաշն, որով Անգլիա հրաժարելով Յոնիական կղզեաց պաշտպանութենէն, կյանձնէ զանոնք Յունաց տէրութեանն։

ՖՐԱՆՍԱ.

Ֆրանսայի արքունիքն թէև անթափանցելի վարագուրով իր բուն խորհուրդն Դանիոյ եւ Գերմանացւոց մասին, մինչև յայժմ չրջապատելէ, նոսկայն որչափ խորհրդակցութեան ժամն կմօտենայ, այնչափ ևս աւելի կամ անաւելի գաղտնի դիտաց թիւն ալ կշատնայ եւ մեկնութիւններն կրազմանան։ Բայց ի հին ըսելէն, որք ընթերցողաց ծանօթ են արդէն, ահաւասիկ անոնց վերջինն, որ այսօր, իբրև սուտ, ընդունուած է, և որ, դուցէ առ վաղուն, իբրև անսուտ, մերժուի։

Անգլիոյ արքունեաց և լրագրաց կարծիքն, ազգաւոն, ակնկալութիւնն և վստահութիւնն յիշեալ խորհրդակցութեան մասին արդէն յայտնի են։ Կարելի է ասիլն որ խորհրդակցութիւնն ա-նոնց յոյսն բոլորովին ի դերև հանէ. և հակառակ վախման ունենայ. կարելի է որ Գերմանիոյ Դիւան այնպիսի անընդունելի թէյութիւններ առաջարկէ, որ Եւրոպական պատերազմի փողն հնչէ, և իր կորուած մասերն դտնել չանալով զանիկա նոր փեռեկոմանց ներքոյ ձգէ։ Իսկ Ֆրանսայի կառավարութիւնն, որոյ չստահանալը Գլուխն մէկ կողմէն Ռենեան դաշտերն ճաշակելու ախորժակ կզգայ, միւս կողմէն Գերմանիոյ յաւէրժ բաժանման խունկ կծխէ, երրորդ կողմէն ճնշեալ ազգայ կրաւունքն կպաշտպանէ, և չորրորդ կողմէն Մեծին Բրիտանիոյ արդի արքունեաց դէմ թուքեր կկանդնէ, կհաւատան, կըսեմ, Նորագոյն լուրերն, թէ Նապոլէոն Գ. առանց խորհրդակցութեան առաջարկութիւնն բացարձակապէս մերժելու, և 1851-52 թուականին հիմունքն անզօր են ըսելով, տիեզերական քուէ կառաջարկէ, որոյ առաջին պայմանն ըլլայ պիտի որ Դանիերն եւ Գերմանացիքն համանգամայն Շլէզվիգ և Հոլշտէյն պարպեն. որպէս զի ժողովուրդն ամեն տեսակ ազդեցութենէ ազատ միտքով ազատօրէն իր սիրած կառավարութեան կերպն խորհի և վճռակ ձգէ։ Ֆրանսայի կայսեր սկզբունքն, եթէ առած տեղեկութիւններնս ստոյգ աղբիւրէ են, շատ շահաւոր են անտարակոյս նուաճեալ ազգերու։ Ամենաւած տար, որ նոյն սկզբունքն քիչ մի ալ դէպ ի Արևելք քալէր։

Փարիզէն Լենդեմանդանս Բելժիի կդրեն Մարտի 18ին, զոր թարգմանելով մեր ընթերցողաց կհաղորդեմք։

«Ստոյգ է որ Հռոմէն երկու շրջաբերական պիտի թացնէին. առաջինն կնզովէր յայտնապէս 1789 թուի սկզբունքն, որոյ վերայ հաստատուած է արդի քաղաքակրթութիւն։ Եւ երկրորդն Լենդաքի (յանկ Հռոմէն արգիլուած գրոց) վճիռներն, իբրև բացարձակ կանոն կրեացնէր։ Երկու շրջաբերականներս ալ ետ մնացին։ Կըսեն, Տէր Դիւփանլու, Օրլեանի եպիսկոպոսի ջանքն, որ այժմ Հռոմ կբարոզէ։ Այնպիսի սաստկութեամբ յայտներէր նա այս չափազանց անօրէնութիւններէս կաթոլիկութեան համար ծնանելիք գէշութիւնն, որ Սուրբ Հայրն ետ կեցեր է։»

«Բաւական կծու մէկ իրաղութիւն կպատմեն։ Տէր Դիւփանլու, իր ճառերուն մէկուն մէջ գովերէ եռանդեամբ Ֆրանսայի կղոնասիրական ընտիր ոգին, և ազատութիւն խօսքերէ Իտալիոյ արտաքին կրօնից վերայ, որ միայն կայ հոն, բայց ի Փիեմոնտէն։ Հռոմայեցի լսելեաց համար դրեթէ գայթակղութիւն էր լսելն թէ բանտարեալ թագաւորի կառավարութեան տակ եղած երկիրներու մէջ ուրեմն հաւատք կայ քանթէ իրենց անձնական հոգևորական և աշխարհական ազնտեսութեան տակ եղածներուն։ Հարկ եղաւ որ եկեղեցւոյ բարձր աստիճանաւորներն լսեին այս գէթ խոստովանութիւնս։»

«Զնայելով այն ամեն ճգանցն, զորս թափեցին, որպէս զի Պ. Ֆալլու և Պ. Կոմտ դը Մոնտալամբերն դատապարտութենէ ազատին, հաւատի եմ, որ կրենտոնդանի և Մալին (1) զուրցմանցն չափ դեկու խորհրդով։

ուած ճառերու վարդապետութիւններն պիտի նզովուին։ Զգիտցուիր տակաւին թէ ինչ եղանակաւ, ըստ որում շրջաբերականի միջոցաւ (որ շատ հանդիսաւոր էր) ընելէն հրաժարեցան։ Անշուշտ Լենդեքսի պարզ հրովարտակաւ ըլլալու է այս։»

«Պ. Վեյոն յաղթեց վերջապէս իր ազնիւ ոսոխին։ Ռամիկ, այլ ամեն անդրանիկներուն իմարութեանց առջև բծնող գրիչն նախապատիւ կսեպուի այն մարդէն, որ կվստահէր զայն սահման դնել երիցապետական վարդապետութեանց հոսանքին։ Կկարծուի հասարակօրէն որ կրտաւիտնդան անուն բաղուածն Հռոմոյ բանտարանաց հարուածն ընդունելով դադրեցնէ իր չարունակութիւնն։ Ասիկա վերջին գործն (organe) էր, որ գաղտագաց եւ դաշտաց լրագրին հետ յանձն առեր ազատութիւնն հանդերձ պապականութեամբ։ Լը Մոնդ (լրագիր, Զամուռիի Զօհալն ասոր ցինածն է) կոնարոյ։ Ուստի ծայրայեղ կուսակցութիւնն չափազանց շարժման մէջ է. և ժամանակիս յաջող պարագաներէն օգուտ քաղել կզլխէ ի շահ իր լրագրոյ, տեսութեանց, մատենից նաև պատկերաց։ որովհետև ամենն բան փարայ կընէ այս մարդոյ ձեռք, թէև դուրսէն աշխարհային բաներ չատ հեռի կերևին, և պապութեան պաշտպանութեան համար միայն ուխտագիր եղեր են։ Պէտք է ուրեմն որ Հռոմ քիչ մի շահ բերէ, որ զուգընթացներն սպաննեն։»

ԹՈՒՐՔԻԱ.

Մուստաֆա Ֆազլի Փաշայ, դանձուց պաշտօնեան, անձին տէրութեան պատճառաւ հրաժարեցաւ և անդործ պաշտօնեայ անուանեցաւ։ Անոր տեղն անցաւ Բիանի փաշայ, որ իր տընտեսական նշանաւոր հանճարն մարատոն մէջ ցցուցերէր։ Կայսերութեան դանձուց վերատեսչութիւնն Ներսին Բարձրութեան Մեծ Վէզիրին յանձնուած է։

Լենդեմանդանս Բելժի թղթակիցն Պոլսէն կգրէ Մարտի 12ին։

«Մեհմետ-Ալի Փաշան վերջապէս պաշտօնեայ եղաւ առանց յատուկ գործի, ինչպէս որ անցեալ շաբաթ ձեզ ծանուցերէի. բայրամի նախատօնակին եղաւ անոր պաշտօնի մէջ մտնելն, և վաղուան տօնին, նախկին Կապիտան Փաշան, իր երևելիութեան համար, Սուլթանի յուղարկաւորաց մէջ մտաւ Մեծ Վէզիրին և Ալի-փաշային յետոյ։ Հետևապէս այլ ամեն գործակալ պաշտօնեաներէն վեր։»

«Այս պաշտօնապաշխարութիւնս ապագայ փոփոխութիւն չպատճառեր բնաւ. և կրնամ ձեզ հաւաստել որ, արդի արքունեաց նեղասիրտ է Մեհմետ-Ալիի արդի վիճակն,—վիճակ, որ ակն յայտնի կցցնէ թէ Սուլթանն կխորհէր իր փեսայի աչքէ ելլելուն վերջ տալ. այլ բնաւ արքունեաց չդպչիլ։ Դարձեալ, Ն. Վ. տարահսկութիւնս տուերէ Ֆուատ փաշային յայտնելով անոր թէ Տէրութեան խորհրդարաններու մէջուն մէջ կամի Մեհմետ-Ալի փաշային մէկ տեղ տալ. Այսպէս կընդունին այն ամեն չլուսնիներն, որք անցեալ շաբաթ պաշտօնէից փոփոխութեան վերայ լուսեցան, իբրև հետևանք Արդիլ Ազիզի նախկին սիրելիի վերատին գործի մէջ մտնելուն։»

«Անցեալ չորեքշաբթի չքեղ հանդիսիս կատարուած ճառերու վարդապետութիւններն պիտի նզովուին։ Զգիտցուիր տակաւին թէ ինչ եղանակաւ, ըստ որում շրջաբերականի միջոցաւ (որ շատ հանդիսաւոր էր) ընելէն հրաժարեցան։ Անշուշտ Լենդեքսի պարզ հրովարտակաւ ըլլալու է այս։»

«Պ. Վեյոն յաղթեց վերջապէս իր ազնիւ ոսոխին։ Ռամիկ, այլ ամեն անդրանիկներուն իմարութեանց առջև բծնող գրիչն նախապատիւ կսեպուի այն մարդէն, որ կվստահէր զայն սահման դնել երիցապետական վարդապետութեանց հոսանքին։ Կկարծուի հասարակօրէն որ կրտաւիտնդան անուն բաղուածն Հռոմոյ բանտարանաց հարուածն ընդունելով դադրեցնէ իր չարունակութիւնն։ Ասիկա վերջին գործն (organe) էր, որ գաղտագաց եւ դաշտաց լրագրին հետ յանձն առեր ազատութիւնն հանդերձ պապականութեամբ։ Լը Մոնդ (լրագիր, Զամուռիի Զօհալն ասոր ցինածն է) կոնարոյ։ Ուստի ծայրայեղ կուսակցութիւնն չափազանց շարժման մէջ է. և ժամանակիս յաջող պարագաներէն օգուտ քաղել կզլխէ ի շահ իր լրագրոյ, տեսութեանց, մատենից նաև պատկերաց։ որովհետև ամենն բան փարայ կընէ այս մարդոյ ձեռք, թէև դուրսէն աշխարհային բաներ չատ հեռի կերևին, և պապութեան պաշտպանութեան համար միայն ուխտագիր եղեր են։ Պէտք է ուրեմն որ Հռոմ քիչ մի շահ բերէ, որ զուգընթացներն սպաննեն։»

---

1. Բարաք Բելգիոյ, ուր անցեալ տարի պատպաստուան ազգերու ազատաւիտ և բարեխառն ատատուծ ծպանեներն ժողով ըրին Հռոմայ արքունեաց չար ձգտմանցն չափ դեկու խորհրդով։

ուեցաւ Բայրամի մեծ տօնն, որով կլմնայ Ռամազանն։ Թէև թօփ-կոխուելի պատճառն անցեալ տարուայ հրկէզ եղաւ, սակայն միշտ անկէ է, որ կայսերական շուն մը կնկեցաւ զէպ ի Սուլթան Ա.հմեդի մզկիթն. և կրօնական արարողութիւնն աւարտելէն յետոյ, դարձեալ նոյն պատճառի սրահն դարձաւ ըստ սովորութեան, ուր (Սուլթանի) աջն համբուրեցին։ Այս տարի նոր թիկնապահերն Ն. Վ. սրահակ եղեր էին, որք իրենց ճոխ և այլազան զգեստովն շատին նոր և ծաղկերանգ երևոյթ կընծայէին։ Ամանիայիք մանաւանդ դիտելու արժանի էին։ Հագիս կարելի էր անոնց հագուստի նիւթն ճանաչել անչափ ակութեալ բանուածներուն պատճառաւ։ Բայց և այնպէս այս անձնապահերս, ամենն ալ, բարեկազմ մարդիկ են. և ըստ որում ամենն ալ իրենց ուխտարէն երևելի ընտանեայմէ են, ամենն ալ սեղ երևոյթ ունին և վայելչապէս կկրեն իրենց զգեստն, որով աւելի չքեղ կտեսնուին։»

«Սըր Հենրի Բիւլվերն, անցեալ երկուշաբթի եկաւ Կարտոգի անգլիական պատերազմի շրջենաւով, որ Մարմարայ ուղարկուած էր զնա հոս բերելու համար։ Բրիտանիոյ Դեսպանն ժամանակ զատ, Բայրամէն առաջ, Բարձրագոյն Դրան պաշտօնեաներուն այցելութեան երթալ, և Մեծ Վէզիրի և Ասալի փաշայի հետ ունեցած առուլիսի մէջ, հասարակութեան մէջ պատուոյ տուրերուն նայելով, քաղաքական կերպիւ խմայուց երկու արևմտեան պետութեանց իրարու մօտենալու զէթ կարելիութիւնն, ևսև Փարիսի և Լոնդոնի արքունեաց մէջ եղած համաձայնութիւնն արդի ամեն խնդրոյ վերայ, մանաւանդ Արևելքի խնդրոյ վերայ։»

«Մոլդավիոյ և Վալաքիոյ խնդրոյ մասին հոս ոչ անապան խորհրդակցութիւնն պիտի բացուի։ Միայն Սըր Հենրի Բիւլվերի դալատեանն կապասէին։ Խորհրդակցութիւնն զբաղի պիտի իշխան Կուզայի Սուրբ Տեղեաց վճարելիք հատուցումն կարգի դնել և բուն խնդրոյն ամենևին չդպչելով՝ վաւերացնէ պիտի Մոլդավիոյ և Վալաքիոյ հօսպոդարի տնօրէնութիւնն, որով միաբանութեան կամ անժամանակ կալուածներն տէրութեան կսեպհականէ։ Փարիսի և Լոնդոնի համաձայնութիւնն խորհրդակցութիւնն շուտով իր վախճանին հասցնէ պիտի։ Բայց յայտնի է, Աւստրիա և Ռուսիա այլևս չեն պնդեր առջինին պէս, որ յիշեալ վանքերու հին բաներն վերստին հաստատուին...։»

«Վալաքիոյ և Մոլդավիոյ զինելու մասին, որոյ դէմ Բարձրագոյն Դուռն հարկ համարեցաւ բողոքել, Իշխան Կուզա կրսէ թէ շատ չափազանցներեն զայն և թէ, բնաւ զինուոր այն պիտմոր չէ, ինչպէս կկարծուի...։»

ԻՏԱԼԻԱ.

Նապոլիէն Մարտի 17ին Ժուռնալ դէ Դեբայիլ կգրեն թէ. «Կղերի աղատասէր մասն Յիսուսեանոյ հին եկեղեցիին մէջ հանգստեան կարգ կատարեց աղգային պահակաց համար, որք աւազակաց դէմ կռուելով մեռան։ Ասիկա ներհակ է այն փոթերայի վարքին, որ Վատիկան փոխծովապետի որդւոյ մերժելուն մերժելով պատճառելով որ կնքահայրն երևափոխան էր։ Դատարանն երեք ամիս բանտի, դատապարտեց զնա եւ 200Ֆ. տուգանքի։»

«Երկու արքաներ, իրը վկայ կոչուած, ըսին ի պաշտպանութիւն փաթերային թէ կանոնները կարգելուն եկեղեցիին բանադրեալներն իրրև կնքահայր ընդունիլ, որոյ կարգէն են Տէրութեան երևափոխանները եւ ժերակիոնները։ Անոնց ըսածին նայելով, Գրիգոր Իէն նզովեալ Հենրի կայսրն եւ քաղաքներն մեզմէ աւելի գէշ վիճակի մէջ չէին։ Հարկ է խոստովանիլ թէ երկիրն ասոր վերայ տարակուսիլ չձեւայներ եւ թէ մեք այս պատճառաւ ամենևին գէշութիւն չեմք զգար։»

Մեմորիալ դիփլոմատիկ անուն լրագրին մէջ կկարդամք։ «Կիլիմ որ անցեալ Կոնսիստուարին մէջ Սուրբ Հայրն (պապն) եկեղեցական գաւառներու, զորս գրաւերէ այժմ Փիեմոն, մէկ շատ եպիսկոպոսական պարապ աթոռներու տեսուչներ հոգոյ։ Տուրինի պաշտօնական լրագիրն իսկոյն ծանոյց թէ այն եպիսկոպոսներն առանց Վիկտոր Էմմանուէլ արքայի հաճութեանն կարգուած գոլով՝ չեն կրնար ազգային հրաման ստանալ իրենց պաշտօնն վարելու համար (էրգիկոտատիւր)։ Ֆրանսա ցանկանալով որ նոր դժտութիւններ չլլայ բայնեն Սուրբ Աթոռի և Իտալիոյ պետութեան մէջ եղած յարաբերութիւններն, որք արդէն խիստ լարուած են (գէշ), վարձեց (իր) հաշտարարութիւնն ընդունել տալու հաւանութիւն տանալ, ըստ որոյ պապի կարգեալ եպիսկոպոսներն իրենց նուիրական պաշտօնն ազատաբար վարէին պիտի յանձն առնլով պարզ եկեղեցական գործոց գրաղիլ միայն իրենց պաշտօնատարութեան տեղն եւ քաղաքական իրողութեանց խառնուելէ բացէ ի բաց հրաժարիլ։»

» Սուրբ Աթոռն մեծ հաճութեամբ ընդունեց զայն եւ ըստ այնմ նոր եպիսկոպոսներու հրաւիրներ տուաւ. սակայն Տուրինի արքունիքն յայտնեց թէ իրեն ներուած չէ զիջումն ընել այնպիսի խնդրոյ մէջ, որ Վիկտոր Էմմանուէլի արքայի թագի իրաւունքն կդպչի։ Նա կպնդէ թէ Փիեմոնի օրէնքն, ըստ որոյ արքայական հրամանն անշուշտ պէտք է եպիսկոպոսական պաշտօն վարելու համար, Իտալական պետութեան ամեն գաւառներուն կիշխեն անխտիր։» (Այսինքն թէ Իտալիոյ թագաւորութեան բոլոր գաւառներն անխտիր Փիեմոնի օրինօք կվարուին)։

ՄԵՔՍԻԿԱ.

Իւկաթա (գաւառի անուն) Ֆրանսայոյ միջամտութիւնն ընդունեց և զէնքն վար դնելով անոնց բարեկամացաւ։ Ֆրանսայի զօրքն Զակատեկասի տիրեցին։ Յուարէզ տակաւին չէ հրաժարեր, ոչ ալ զինաթափ եղեր. սակայն իր մարդերն օր աւուր զինքն թողլով Ֆրանսայոյ կողմն կանցնին։ Վիզօրրի ալ անոր դէմ զինեցաւ։ Ֆրանսայիք մեքսիկայի մէկ շրջենաւ ձերբակալ ըրին, որ Յուարէզի նամակներն կտանէր։

Ա.ւադ Դուբան Ֆերդինանդ Մաքսիմիլեն, որ Մեքսիկայի կայսերական աթոռն ընդունելով Ապրիլի 2ին ճանրայ ելլելու կրգտարտատէր, անակնկալ մէկ դէպքի պատճառաւ եւ ձգեց իր շուն և իր նոր տէրութեան պատգամաւորայ ընդունելութիւնն։ Ծանուցեալ կամ յայտնի եղած պատճառն է, որ նորընտիր կայսերացուն Մեքսիկայի գահն բաղմելով չկամիր հրաժարիլ Ավստրիոյ գահն ալ ժառանգելու իրաւունքէն, որուն ներհակ են ոչ միայն Ֆրանսա Յոսէփ, արդի կայսրն, այլ և կայսերական գերդաստանի անդամոց խորհուրդն։ Ասիկա միայն չէ, դուցէ, անոր ճաճելու պատճառն։ Հաւանականաբար, աւելի զօրեղ արգելք կան, զորս տակաւին չգիտեմք, դուցէ դիտմամբ խնդիրն ևս զօրեղ խավանարարներէն մէկն ըլլայ. վասնզի, ինչպէս կհաւատան, Ն. Կ. Մեծութիւնն ճայնաւոր մեռելի կարիքն եւ կարողութիւնն դժբախտաբար ինձմէ աւելի կզգայ։

Վերա-Կրուզի շրջականներն անպակաս են անկանոն կռիւներ եւ յափշտակութիւնք։ Կորդովայէն Յալասպ երթալու ճամբան գոց է միշտ։ Հարաւային հողմն փչելով՝ տաք երկիրներու մէջ տեսակ մի փոխադրական ախտ պատճառեց, որ թէև տիրապէս քօլերայ չէ. սակայն բնակիչը երկեղի մէջ են. տեղն ալ օր բան զօր կասկանայ։ Ուրագա քանի մի զօրօք Ավարուկիս գնայ, ուր երթալու է նաև Յուարէզ։ Այս երկիրս լեռնուտ է, կոյս անտառներով լեցուն, և բնակիչքն սատակ կռուասէր են, որք եթէ հաւատարիմ մնան Յուարէզին, մեծամեծ զօրայ և բազում ժամանակի կարօտ է Մեքսիկոյ զանոնք նուաճելու համար։ Մեքսիկոյ մայրաքաղաքին մէջ սակաւ մի դադար եղաւ կաթոլիկ կղերի և Ֆրանսայի սպարապետին մէջ. այլ ոչ հաշտութիւն։ Սպարապետ Բազէնին հանդիսաւոր ճաշ ընծայեց Մեքսիկոյ քաղաքն. նոյն օրն ալ Լաբասիդա արք եպիսկոպոսն կամաւորաբար հիւնդացաւ։ Ժողովուրդն, որ առաջ զկղերն անպարտելի կկարծէր, արդ կասկածիլ և բամբասել սկսեր զանոնք. պատերու վերայ անոնց ճաւադիմ նկարներն կխակցունէ եւ զիշեր առեն անոնց դէմ կերգէ։ Եթէ այլ ևս երեք ամիս բաներն այսպէս գնան՝ կղերն բիչ մի ինքն զինքն կժողուէ։ (Ինդեփանդանս Բելժէն բաղուած)։

ՀԻՍԻՍԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱ.

Ամերիկայի լուրերն տարաձայն են և շփոթ. Պ. Լինկոլ նախագահն նորէն 200,000 զինուոր կոչեց զրաշկիտակ, և Հալլեկ զօրավարն փոխելով անոր տեղ կարգեց զօրապետ Գրանտն։ Հարաւայիններն Հիւսիսայնոց երեք գունդ (Ռեժիմն) դերի բռնեցին. Ցորիններու նաւատորմն Մոբիլ-առջևէն նահանջեցաւ։

Կիլլատորիկ, որ 3,000 ձիաւորով Ռիչմոնդի վերայ քալեց իրենց գերիներն ազատելու մտօք, 4-500 զինուոր կորնչելով եւ դարձաւ։ Նա Հարաւայնոց կառավարութեանն մեծամեծ վնաս պատճառեց՝ երկաթուղի, կամուրջ և հեռագիր աւերելով, որ ըստ օրինաց պատերազմի, դուցէ, ներելի է. այլ որ անններելին է և ամենալի, նա այրեց և ապականեց նաև խաղաղ և անմեղ հինգ կանայ տուն, որտ, ծառաստան և պաշարայ

մասաններ։ Դահլգրին գնդապետի դիակին վերայ գտան մէկ հրամանագիր, որով կպատուիրէր Կիլպատրիկ զօրավարն «այրել անիծեալ քաղաքն (Ռիչմոնդ), սպառել Դավիս (Նախագահն) և իր ապստամբ ջոկերն, ամեն ձի և անասուն ջարդել, զորս անկարելի էր աւարել և իրենց երկիրն տանել։» Աշխատասիրական դպրոցէն ելողներու հաւատքն և գործքն. թող արդ Թիւրքիոյ պարզամիտ Հայերն, որք կուրօրէն Երիցականաց աշակերտեցան, կըշռեն անգամ մի թէ ինչ ինչեր սիրելու և անմեղ գիւղացիի արտն, այգին, անտառն, անասունն եւ տունն այրելու եւ ապականելու մէջ ի՞նչ տարբերութիւն կայ։

—Զօրավար Շերմանն Վիկսբուրգ դարձաւ իր հետ բերելով 500 գերի, 4,000 սեւամորթ, 1,100 ջորի եւ ամբաւ մթեր, զորս Հարաւայնոցմէ խլերէ։

Ի՞ՆՉ Է ԱԶԳԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՈԳԻՆ

[Տես թիւ 4]

—o—

Ընդհանուրէն մասնաւորի գալով խօսիմք փոքր մի մեր ազգի անցելոյ, ներկայի եւ ապագայի վերայ։

Մեր անցեալն, ըստ մեծի մասին, մթին է և յաջողութեան եւ ձախորդութեան փոփոխական բախտի երկայն շղթայ։ Մեր ներկայի մէջ, եթէ տեղ տեղ, հաճոյական հովիտներ կտեսնուին, ուր մեղապիսի պանդուխտ Հայն շատ կամ սակաւ մխիթարութիւն կգտանէ, եւ մեր նոր սերնդեան տերեւախիտ թուփերու տակ նստած՝ կհանգչի եւ յուսոյ օդ կծծէ. այլ մինչ ցայժմ երեւցածն, գոնէ ինձ երեւցածն, տակաւին տերև է, սաղարթ է, առ առաւելն ծաղկի կոկոն է, այլ ոչ բացուած ծաղիկ, և ոչ ալ պտուղ։ Իսկ մեր ապագան բոլորովին մեզմէ կախուած է, մեզմէ միայն և ոչ այլ որ և իցէ էակէ, հաւատի ըլլալով որ պարզ երկրագործի գլխուն մէջ աւելի բնական տրամաբանութիւն կայ քան թէ Սուավէի և Հ. Թրենցի։ Զտեսի տակաւին մէկ հողագործ, որ ցորեն ցանելով բողկ բաղէր, կամ թէ ած տնկելով տատակ ամբարէր։ Մեր Աստուածն, որ երբեմն մեր օրինաղանցութիւնն անգամ փրկութեան գործիք կընէ մեզ, անհնարին է, որ մեր բարոյական և քաղաքական առաքինութիւններն չօրհնէ եւ հարիւրապատիկ եւ հազարապատիկ չպտղաբերէ մեր բարգաւաճանաց եւ վայելչութեան համար։

Մարդիկ, կըսէ բնութիւնն, որ ընկերական ծնուած են, Սուրբ Եկեղեցին ալ կօրհնէ առեն յօդ, որ զմարդիկ իրարու կմօտեցնէ և իրարու հետ կկապէ։ Բոլոր աշխարհի եւ ամենայն ազգաց իրարու կապուիլն եւ մէկ աշխարհ եւ մէկ ազգ կազմելն եթէ ոչ բոլորովին քիմեռ է, գոնէ աշխարհի և ազգաց հին և նոր ժամանակաց անցիցն միտ դնելով, ամենադժուարին, որոյ սկզբնական պատճառներէն մէկն կրնայ սեպուիլ մարդոյ սահմանաւոր էակ ըլլալն։ Սակայն ի՞նչ կարգելու որ մէկ կամ տասնեւմէկ միլիոն կամ աւելի մարդիկ մէկ կլիմայի կամ հայրենիքի մէջ ապրին, մէկ օրէնքով վարուին եւ մէկ կրօնք պաշտեն.—ոչ ինչ։ Բնութիւնն չէ թէ միայն բանաւոր արարածներուն. այլ նաեւ անբանաւորներուն կազդէ հաղարաւոր եղանակաւ, որ զատուցեալ, մենաւոր, բաժնըուած, բաղմապատակ կենցաղն տխուր է եւ շատ վտանգներով լեցուն, եւ ընդհակառակն, միաբանական կենցաղավարութիւնն ամենայն միխիթարութեամբ, վայելչութեամբ, ապահովութեամբ և փառքով լեցուն է։

Մարդոց մեծութիւնն միշտ մարդով է. մարդ, որչափ ալ մեծ և ճոխ, կարող և գիտուն ըլլայ, տակաւին փոքր և ամենափոքր մարդոց կարօտ է. զի և ոչ Մակեդոնացին եւ Նապոլէոն Ա. Սրբելի և Ավստերլիցի յաղթութիւններն միացնակ շահեցան։

Մարդկային ընկերութիւններու հաստատութիւնն և յարատեւութիւնն թաղաւորի կամ իշխանէ այնչափ կախուած չեն՝ որչափ մարդերու բազմութեան կամ ժողովրդեան լաւ կամ յոռի յօրինուածէն. և այն ընկերութիւնն, որ օրինաց և կարգի վերայ հիմնեալ չէ, խախուտ է և ամեն վայրկեան հիմն ի վեր տապալելու ենթակայ է։ Մեր լեզուն և միտքն, հաւատի եմ, որ մեր ազգէն սակաւ անձինք կհասկնան, մանաւանդ անոնք, որք Ասիա ծներ, Ասիա մեծցեր եւ առանց բարեկարգեալ մէկ Եւրոպական Տէրութիւն կամ ազգային միաբանութիւն տեսնելու, կապրին սահական իմացուածով։ Ասիացոց անցեալ վիճակն Եւրոպայի անցեալ վիճակին հետ համեմատելով, անտարակոյս, լաւագոյն էր. սակայն Ասիացոց ներկայ վիճակն Եւրոպացոց ներկայ վիճակին հետ բաղդատելով՝ չափազանց տարբեր է, անբնական եւ ողբալի։ Ինչո՞ւ արդեօք.—վասն զի Ասիացիք հաւասարութեան, միաբանութեան, իրաւանց, օրինաւոր վարչութեան եւ այլն, եւ այլն, եւ այլն իդէան կորսնցնելով անբնական պայմանի մէջ կծնանին, կապրին եւ կմեռնին. վասնզի հոն իշխողն, հարուստն, զօրեղն ամենայն ինչ է. իսկ օրէնքն, իրաւունքն եւ հասարակութիւնն՝ ոչ ինչ. վասն զի ամեն կատարեալ թիւն հայրական չէ եւ հայրական եղածն անգամ իշխանի մահուամբն դադրելով՝ մարդկային ընկերութիւնն յարատեւ փոփոխութեան ենթակայ կընէ։ Վերջապէս, Մաքիաւելի ըսածն թէ «մեծ առաջնորդն կամ իշխանն այն է, որ իր մեռնելէն յետոյ հաստատ եւ տեւական վարչութիւն կաւանդէ իր ժողովրդեան» երբէք մտքիս չեղելով՝ պարզապէս հոգով կրնտռեմ մեր արդի պատմութեան մէջ թէ որ Իշխանն, որ Պատրիարքն, որ Կաթողիկոսն, որ Ադամջնորդն այնպիսի քաղաքականութեան հետեւեցաւ, որ մեռնելով իր վարչութիւնն ալ իր հետ չմեռաւ։ Եթէ կան եւ ես չեմ տեսներ, թող ցցնեն ինձ. վասն զի պարզապէս հոգով կրնտռեմ այնպիսիներ, վասն զի իմ սկզբանց համեմատ, առաքինութեան եւ հոգեւոր ճրից մեծութենէն զատ այլ մեծութիւն չեմ ընդունիր եւ չկայ։ Աբեւն որչափ ծերանալով մայր մտնելուն կմօտենայ՝ ամեն իրաց ստուերն կամ շուքն ալ այնչափ կերկննայ. այս տեսարանական երեւոյթս պատրանք չէ, այլ արեւու խոնարհիլն եւ հեռանալն նշանակելէն զատ, կրնայ ակնարկել նաեւ այն ինչին մարդոց բարձրանալն եւ խոնարհիլն, որք հոգեւոր եւ մտաւոր բարեմասնութիւններէ ամենեին զուրկ, եւ կոյր բախտի ընտրութիւն արծաթի բլուրներ դիզելեն, կամ ինչ եւ իցէ պաշտօնի հասնելով փողփողուն ոտաղոսներ ստացեր են։

Բնութեան Հեղինակն տարաբաղդ արարածներ ստեղծելէ. խօսուն, անխօս, զգայական, անզգայ եւ իմանալի. եւ ամենուն ալ զատ եւ տարբեր կլիմայ կամ հայրենիք պարգեւելէ։ Ոմանք հիւսիսային բեւեռէն Անդրկովկաս անցնելով՝ փորձարկնքով կնեղուի, Ֆրանսայէն Նորմանդիայէն Վէրա-Կրուզ նաւելով, մաղձային սիտիս կտանջուի. եւ Անգլիայէն Գանգէսի ափունքն ոսկի հանելու երթալով՝ տօթահար եւ տարաժամ մահուամբ շիրիմ կմտնէ. միթէ այս երեւոյթներս պատահական են եւ անիմանալի. ոչ բնաւ։—«Օրերն իրարու կյաջորդեն եւ իրարու չեն նմանիր» կըսէ աւետարանն։—Այսպէս եւ մարդիկ թէ եւ ներքին եւ արտաքին կազմութեամբ, իրարու նման են. այլ բնութեամբ, բարոյիւք եւ խառնուածքով, տարբեր շատ տարբեր իրարմէ։

Եթէ մեր միտքն ազգի հասկցուեցաւ՝ բարի է. ապա թէ ոչ՝ կերկրորդեմք. թէ մարդոց ազգ անուամբ այլ եւ այլ խումբեր կազմելն այլ եւ այլ կլիմաներու մէջ Նախախնամութեան գործ է եւ ոչ դիպուածի։ Մարդիկ, քանի որ սակաւաւոր էին եւ նահապետական վարչութեան տակ՝ կրնային մէկ ազգ, մէկ լեզու յօրինել։ Ասիկա ողջամիտ խնամատարութեան սկզբանց հակառակ չըլլալէն զատ, շատ ալ համաձայն է եւ բնական. բայց երբոր այլ եւ այլ գետիններու մէջ ծնած, այլ եւ այլ սկզբունքով զարգացեալ տոհմերն աշխարհակալներու երկաթի գաւազանաւ իրարու հետ հարկեցան զուգաւորիլ եւ զօդիլ, այնուհետեւ մարդոց կեցութեան պայմաններն այլայլեցան։ Զօրեղ եւ առոյգ տոհմերն տկար եւ ազազուն տոհմերն լափեցին եւ անոնց բարոյական գոյութիւնն մարսելով իրենց բուն գոյութիւնն զօրացուցին, իրենց անհատականութիւնն ուժգնացուցին. որչափ ծախելի տարրն փոխուկ եւ դիւրազիւտ եղաւ, այնչափ ալ յաղթականներու ախորժակն բացուեցաւ, եւ գիշակերութեան գրգիռն շատցաւ։

Ոչ որ թող չկարծէ սակայն որ ամեն տոհմերու կամ մանր ազգերու գոյութիւնն միշտ հեշտ սպառուեցաւ կամ յայլազգութիւն փոխուեցաւ. վասն զի մեծամեծ ազգերն աւելի դիւրաւ քայքայուեցան եւ յայլազգութիւն փոխուեցան, քան թէ մանր ազգերն։ Տոհմերու կամ ազգերու անդամներն իրարու հետ զօդող կապերէն կարի նշանաւորն են նախ՝ միակրօնութիւնն. երկրորդ՝ մի եւ նոյն լեզուն. երրորդ՝ մի և նոյն օրէնքն. չորրորդ՝ տոհմային յիշատակներն, նախնական աւանդութիւններն եւ այն հազար եւ մէկ մանր մունր ծէս, արարողութիւն, սովորութիւն, տօն, զգեստ, կերակուր եւ այլն, որք տղի սերունդն անցելոյ հետ յօդելով եւ ապառնի սերունդն ապրիլին հետ կցելով ազգային յաջորդութեան շղթայի մանեակներն վայլուն եւ ժանգահարութենէ ապատ կպահեն. հինգերորդ եւ վերջինն է ազատութիւն անձնական եւ ինքնիշխանութիւն երկրի։ Ասոնց վերայ խօսիմք պիտի ընդ փոյթ։

Պիտի շարունակուի

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱՑԻՈՑ ԿԵՆՑԱՂԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆՆ

[Տես թիւ 2 3 և 4]

յատակին վերայ իր բուրդն, որոյ ծայրն երկաթի մէկ հողմակոյց կար։ Գիտեմք որ այս բուրդ

1838 թուին այրեցաւ. և անոր տեղ 1842ին մէկ չէնք կանգնեցաւ, որ յունական տաճարի ձևին կընմանի. իսկ բանքն այս ժամանակէս ի վեր սաստկաւ վոխոխութիւն կրեր։ Միայն թէ 1848 թուին Պ. Կ. Ր. Կոբրել, Սըր Յոհան Սոնի յաջորդն, աւելի բարձրութիւն տուաւ ճակատին, և չէնքի կարգաւորութեան մէջ քանի մի օգտակար վոխոխութիւններ ըրաւ։ Այժմ այս չինուածս, լաւ ևս, չինուածներու կոյտս, ներսէն և դուրսէն, ճարտարապետութեան ամէն կարգի սիւներ կպարունակէ, Տիվոլիի Անահտական տաճարի մէկ նմանութիւնն, մէկ սիմնաղարդ դռնակ, որ Կոստանտիանոսի յաղթական կամարի նմանագաղափարին վերայ ծրագրուած է, և վիմափոր այլաբանութիւններ, որոց մէկն, զոր բանդակերէ, Բանկա՝ Տամիս եւ Գանդէս կերևցունէ։ Ամեն ընտիր ճարտարապետութիւններու այս խառնուրդս, որք յարմարցուցած են գործառնութեանց մէկ մեծ կենտրոնի, անշուշտ, բաղմազան հակառաութեանց նիւթ կրնայ ըլլալ, այսու ամենայնիւ անոր ընդհանուր տեսքն վեհ է, և իղձներու համախմբութիւն, որչափ որ տարօրինակ է, երևի թէ, զիրքի որպիսութիւնն ազդերէ։ 1805 թուին դեռնի տակ եղած աւերակաց մէջ մէկ հռոմէական մոզայիք տաղաստակ գտնուեցաւ, որ յետոյ British Museum (Բրիտանիոյ Թանգարանն) փոխադրուեցաւ. Ամենայն ինչ յայտնի կընէ արդարև որ բաղաքի այս մասն երբեմն օտարաց գլխաւոր բանակատեղն, կամ վերջապէս Հռոմայեցւոց Լոնդոնն էր։ Մէկ այլ կարողութիւն, այլ ոչ թուրի, յաջորդեր է այսօր նոյն տեղի վերայ աշխարհի հին իշխաններու տիրապետութեանն։ Բանքն այսուհետեւ Անգլիոյ կապիտալն է։ Դարձեալ, Անգլիոյ բանքի մեծութիւնն բարեբաղդեան չէնքին մէջ չէ, որոյ հետ զհետէ եղած զարգացումներն դանձական սակերու միշտ անեցուն տարածումն յայտնի կընեն։ Այն առաջի կընէ այսօր աշխարհի վերայ գտնուած փարթամութեանց ամենամեծ կուտակութիւնն։ Անոր ազդեցութիւնն զգալի կըլլայ Եւրոպիոյ ամէն շուկաներն. եւ չկան բնաւ երևելի ձեռնարկութիւններ ամենահեռաւոր աշխարհներու մէջ անգամ, ուր այն երևան չելլէ իր միջամխութեամբն եւ դրամագլխովն։ Ռիչարդ Կոբդենն կպատմէ, թէ 1837 թուին Թուրքաստան եւ Յունաստան ճանապարհորդութիւն ըրած ատեն, Սիրա, փոքրիկ կղզի մէջ, յոյն վաճառականներ տեսաւ, որք զիտակ ի ձեռին, ամենածանր մտածութեամբ նաւու գալուն կսպասէին, որ Անգլիոյ բանքէն լուրեր բերելուէր անոնց։ Այսպիսի հաստատութիւն յանդիման կընէ վաճառական ժողովրդեան առևտրական եւ ձեռակերտական սիրտերն, որպէս թէ, սիրտն, կամ, ինչպէս որ ըսին, այն է Մեծն Բրիտանիա ըսուած նաւու հիմնական տախտակն։

Որչափ տհպգին որ ըլլայ այս ընդարձակ հաստատութեանս ըրած գործերու գումարն, կարելի է բանքի աշխատութիւնն երեք ճիւղի բաժնել։ Առաջին ճիւղի գործն է բանքի տոմսակ կամ բանքատոմս (issue of bank notes) հանել, որ 1844ին Ռոբերտ Փիլի հրամանաւն զատուեցաւ միւսներէն։ Անգլիոյ բանքն կհաստատեցնէ նաև տէրութեան պարտուց չահն. այս պաշտօնս ալ տեսչութեան մէկ այլ ճիւղ ծնաւ, — management of the national debt։ Վերջապէս, բանքն տէրութեան դանձապետն է, սեղանաւորներու՝ սեղանաւորն, կկոստէ վոխանակագիր եւ կընդունի դրամոց աւանդ եւ ծանրագին ապրանք։

2.

Բանքատոմս (issue department of bank notes) հանելու ճիւղն շատ զատ դահլիճներ բռներէ, որք թէև իրարու կից են պաշտօնի համերաշխութեամբ, ինչպէս զգայական կենաց սիստեմի գործառութիւններն։ Այսոր ամենաընդարձակ ճիւղերէն մէկն է տպարանն (printing office) իր բոլոր տարօքն։ Կարծելու չենք որ հոն միայն բանքատոմսք կտպուին։ Բանքի դրասենեակներուն մէջ ի գործ ածուած բոլոր մեծամեծ հաշուեմատեաններն,—որոց սպառումն ամէնաւ է, նոյն չէնքի այս մասինս մէջ կպատրաստուին եւ կկազմուին։ Բանքի այլ ամենայն պաշտամանց պէս, տպարանն ալ երկու տեսուչ ունի, այսինքն մէկ վերատեսուչ եւ մի փոխանորդ վերատեսչի։ այս երկրորդս ի ստիպել հարկին առջինի բոլոր պաշտօններն կկատարէ։ Հոն կան նաև հարիւրի չափ գործաւորներ, մարդիկ, տղաք առանց հաշուելու բանի մի կանայք։ Բայց և այնպէս աշխատութիւնն մեծաւ մասամբ շոգեշարժ մեքենաներով կըլլայ, որք շատ մարդոց պէս խնայկանութիւն

Պիտի շարունակուի

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այս առաջ Լոնդոնի ոստիկանութիւնն շատ զարմացաւ Բուքինգամի սրբոյն պալատի դրան վերայ մէկ մեծ ծանուցումն (պլէքատ) փակցուած տեսնելով, որոյ խմաստն էր այս. «Այս ընդարձակ կոլուածս վարձու կտրուի կամ կծախուի. որոմէտև վերջին բնակիչն ԳՈՐԾԷ ԲԱՇՈՒԵՑԱԻ։»

Տեսչութիւնն յանկարծակիի գալով՝ պահակաց թիւն աւելցուց պալատի չորս դին. սակայն երկուշաբթի առաւօտ (առջինն անցեալ հինգշաբթի գիշեր էր), ի մեծ զարմացումն իւր, մի և նոյն ծանուցումն վերստին փակցուցին, ուստի զգուշութիւններն ալ բազմապատկեցան։ Թագուհին Ապրիլի մէկին նոյն պալատն վերադարձաւ և գործի սկսաւ և դեսպանական ճաշ տալուէ։

—Կոլոյնի լրագիրն կծանուցանէ թէ Ռուսիոյ տէրութիւնն տպագրէրէ Պ. Կրուփպի պողպատի ճուլարանին 80 ամենախոշոր թնդանօթ Կառնտտաղի պաշտպանութեան համար։ Յիշեալ հրաշկիններն կարող են նետել 200 լիպրէ ծանրութեամբ ռումբ, եւ չորս մատ թանձրութեամբ երկաթի տախտակ ծակել 7,000 մետր հեռաւորութեամբ։ Ամեն մէկ թնդանօթի արժէքն է 15,000 թալեր, եւ պիտի ճուլուին 50 շոգեշարժ մեքենայից օգնութեամբ։ Մուրճերու ծանրութիւնն է, ամեն մէկին, 300,000 լիպրէ։

—Անցեալ Յունվարի 17ին երկրաշարժն խորտակեց ըրաւ Կոփիափօ քաղաքն (Ամերիկա)։ Բոլոր տուներն ջնջուեցան եւ շատ բնակիչ վիրատակաց տակ կորսուեցան։ Երկիրն կսարսէր երկայն եւ խլացուցիչ որոտմունքով. եւ ամեն անգամին երկրի ահագին բեկորներ վեր կելլէին, ծովը ալեաց պէս, և ամբաւ բարձրութեամբ օդին մէջ կնետուէին։ Գետնաշարժիս պատճառաւ նոր մէկ հրաբուղխ բացուեցաւ Քիլի եւ Բոլիվի բաժնող լերանց գագաթին մէջ, Կոփիափոյի ձորէն 100 լիւսէլի աւելի հեռի, եւ իր ողբաձև խառնարանէն բորբոքեալ չեչաքարերու հեղեղ կիսխէ։

Կուռիէ Միացեալ Նահանգաց։

—Միլանի Լոմբարդիա անուն լրագրին մէջ կկարդամք։ «Երէկ առաւոտ հետաքրքրական մէկ տեսարանի պատահեցանք։ Մէկ երիտասարդ բանդկտանէին, որոյ մէկ ձեռն երկաթի ականատի (տուզար) մէջ բռնուած էր, որ, ինչպէս կերևէր, անոր սաստիկ կսկիծ կպատճառէր, վասնզի կբռնար եւ ոստիկանութեան մարդերն կաղաչէր։ Պ. Անդրէ Վարիսկո այս ականատս երևակայերէ քսակահատ կամ դրպան պարպող որսալու համար, ինչպէս կրտսան դարանով մուխեր։ Այս մեքենան, զոր դիւրութեամբ կարելի է թիկնոցի (փալտո) դրպանն դնել, այնպէս չինուած է, որ գողի ձեռն անոր մէջ կմնայ, ինչպէս դարբնաց մամուլին մէջ (էլ մինկէնէսի)։»

«Երէկ Պ. Վարիսկո մէկ այնպիսի տեղ գնաց, որ քսակահատներու սովորական ժողովատեղին է. եւ կասկածելի մէկ անձն տեսնելով, սկսաւ, իրրև միամիտ չինական վարուիլ. ապծաթի պատուական մէկ տուփ հանեց իր դրպանէն և մէկ թանձր պողնոց (փրիզ) քթախոտ խմելէն յետոյ, վերատին տուին իր գրպանն դրաւ հանդիստ, ուր էր եւ ականատն։ Շատ չանցաւ. մէկ երիտասարդ Պ. Վարիսկոյին մօտեցաւ, եւ յանկարծ թօթափելէ, ձեռն անոր գրպանն խոթեց... սակայն աւա՜ղ. գողն սկսաւ ճչալ եւ փախչիլ իր ձեռն ականատին մէջ բռնուած։ Իսկոյն անոր եռեւէն վազեցին, բռնեցին և բանդ տարին։»

—Ապրիլի 1ին Փարիզի լոյս ընծայուի պիտի մէկ նոր շաբաթական լրագիր գալ ժուռնալ — Մեծ Լրագիր, անունով, որ իր հսկայաձև մեծութեամբն անցնէ պիտի Ամերիկայի թերթերն, և որոյ գինն այնչափ ածան, որ անկարելի կիմուի (12 Ֆրանգ տարին)։ Այսոր հիմնողն և վարիչն են Պ. Պ. Վիլման և Այրերիկ Երկրորդ։ Մեծ Լրագրի չափն անով կիմանամք, որ անոր իւրաքանչիւր ստորակոյ յօդուածն (Ֆէյլեթոն) այնչափ նիւթ պարունակէ պիտի, որչափ՝ մէկ հատոր տասնեւութածալ. Առաջին թիւն 500,000 օրինակ կիսեալուն։

—Եթէ հինգ զերծներէն երեքն հանեմք, մեծ լրագիրն կհայանայ փոխանակ Ֆրանսացի մնալուն։

—Կարևոր ծանուցումն Հռոմէական Հայ Ֆրանմասոններուն։ Վօսի Գազետն կիմացունէ թէ Կլեվի աւագերէցն լուր տուերէ մասոններու ժողովարանի անդամներուն թէ տուրբ խուրհուրդներէ զրկուին պիտի անոնք քանի որ Ֆրանսմասոնութեան մէջ մնան։

—Ամենքի լրագիրներն անլուր կատաղութեան մէկ գործ կպատմեն, որ Յունայ անիշխանութեան և դաժան բարուց պատկերն կրնայ համարուիլ։

Մենիլի (հին Ապարնէս) Ատտիկէ գաւառի մեծ քաղաքաղիզերէն մէկն իր տանուտէրէն թէև զղուած. սակայն չէր յուսար փոխել. որոմէտև մէկ ընտանիք անոր տէրութիւն կընէր, որոյ անունն միայն հասարակութիւնն կարասխեցնէր։

Երևելիներն ժողուեցան որ խորհին թէ ինչ ընել արժան էր. և միաբան որոշեցին որ տանուտէրն փոխելէն առաջ, հարկ էր, այն հարատևող ընտանիքէն ազատիլ, որու դէմ հետևաբար

մահուան քուէ տուին։ Վճիռն մի և նոյն օրն, այս ինքն Փետրվարի 27ին կատարուեցաւ. հայրն և անոր հինգ որդւոյմէ չորսն գլուղի փողոցներու մէջ սպանուեցան. հինգերորդն միայն կրցաւ փախչելով ազատիլ։ Այս սոսկալի կոտորածս

ԱԶԳԵՐՈՒ ՀՈՄԵՐԱՇԽՈՒԹԻՒՆԸ

Պատմութեան մէջ կը տեսնենք թէ ամէն ատեն այլ և այլ ազգեր, մանաւանդ դրացի ժողովուրդք, միշտ հոմերաշխաւոր եղեր են։ Որ և իցէ ազգ մը իւր դրացի ժողովուրդի և ուրիշ ազգաց պատահած դէպքերուն կամայ ակամայ մասնակից եղած է, դժբախտութեանց ալ, յաջողութեանց ալ աւելի կամ պակաս ազդեցութեամբ, երբեմն մի և նոյն ատեն, երբեմն քիչ ժամանակ ետքը. բայց երբէք այս հոմերաշխութիւնը մեր օրերու չափ յայտնի և յստակ երևցած չէր։ Քաղաքակրթութեան մեծ արագ յառաջադիմութիւնը, ելեքտրականութեան և հաղորդակցութեանց արագութիւնը ազգերու մէջ այնքան յարաբերութիւն և կապ դրին որ իրաւամբ կրնայ ըսուիլ թէ մարդկային ազգը մէկ ընտանիք ձեւացած է և կամ թէ, բոլոր ազգեր մէկ տեղ առնելով ամբողջ մարմին մը ձեւացած է, որ եթէ այս մարմինի մէկ անդամին գէշ կամ լաւ բան մը պատահի, նոյն վայրկենին բոլոր մարմինը կզգայ։ Զիկայ ազգ մը, որ կարենայ առանձինն ապրել. չիկայ ազգ մը, որ ամենէն հեռու ապրող ժողովրդոյ անդամ ուրախութեանց, ցաւերու, յառաջադիմութեանց կարենայ անտարբեր կենալ։

Ամերիկայի պատերազմը այս ըսածներուս փայլուն ապացոյցն է. ո՞վ կարող է արդեօք երևակայել թէ Նոր Աշխարհի եղբայրասպան կռիւը ծեր Եւրոպային այսչափ վնաս պատճառէ ի բաց առնելով ասկէ ետքի գալիքները։ Բոլոնիայի Ռուսաց դէմ ապստամբութիւնը և Տանիմարգայի Գերմանացւոց դէմ ընդդիմակայութիւնը բաւական ապացոյց չե՞ն մի վերը ըսածներուս։ Հին աշխարհը, այսինքն Եւրոպան, երկար ատեն տատանելէն ետքը հաւիք թէ որոշածէր որ Ամերիկայի Զմիացեալ Նահանգաց Հիւսիսայնոց եւ Հարաւայնոց կուռն մէջ չմտնէ և համերաշխութեամբ վերջին սպասէ։ Յանկարծ Բոլոնիայեաց ապստամբութիւնը վրայ հասաւ եւ բոլոր Եւրոպայի տէրութեանց մէջ վերստին խռովութիւն ծգեց. ան ատեն այս տէրութիւններէ ոմանց չը տեսնալը զորնելը և միւսներուն ալ չափէ դուրս խոհեմութիւնը արդելք եղան Լէհի խնդիրը միութեամբ լուծելու. և կերևար թէ դեսպանական թղթակցութեամբ (note diplomatique) զոհանալով բոլորովին խնդիրը մէկ կողմ դրին և Բոլոնիան մոռնալու վրայ էին, ահա անակնկալ կերպով Տանիմարգայի խնդիրը դուրս ելաւ և ազգերու զրաղմանց մէջ առաջին տեղը բռնեց։ Տանիմարգայի պատերազմը չհրատարակուած, դեռ Լորդ Բալմերստըն ըսաւ. Բոլոնիայի խնդիրը Եւրոպայի մէջ հրդեհ մն է, Տանիմարգայի խնդիրը՝ լուցկիկ մը կամ կայծն. բայց լուցկիկը պիտի ըլլայ Եւրոպան բռնկցնող։

Այն տէրութիւնները, որ կկարծէին թէ խաղաղութիւնը հաստատ պահուինէ, աւելի շահ ունին. իրենք եղան առաջին այս Տանիմարգայի խնդիրը ձեռք առնող պատերազմը բռնկցնելու համար։ Հանդարտ և համբերող Գերմանիան բոլոր իւր ծանր մարմնովը իրմէ շատ պզտիկ ժողովուրդի մը վրայ ինկաւ, ոյն որ դիւրաձնարար դէմ կդնէ այժմ։ Շուէտի տէրութիւնը պատրաստութիւն տեսնալու վրայ է իւր Սկանտինաւ եղբարց օգնութեան հասնելու համար։ Ռուսի տէրութիւնը կը ջանայ արգելուլ Շուէտի և Տանիմարգայի միութիւնը։ Անգլիա իր ամէն ճիգը թափելու վերայ է որ եթէ կարելի է . . . հրդեհը Եւրոպայի հիւսիսային կողմէն դուրս ելլելով չտարածուի։ Գաղղիա, կսպասէ որ պայծառ ցոյց ըլլայ որպէսզի կարենայ լաւ տեսնալ։ Մի և նոյն ժամանակ ուրիշ ահաւոր խնդիրներ ալ, ինչպէս են Խոսպիոյ, Հանդարիոյ և Տանիւպեան իշխանութեանց խնդիրները, միմիայն մէկ մօտաւոր դէպքի կամ պատեհ ժամանակի կսպասեն կարգաւ իրարու ետեւէ ճայթելու և գործերու մէջ աւելի խառնվութիւն ձգելու համար։

Քանի որ այս ամէն խնդիրները չեն լուծուած և կարգի չեն դրուած, ազգերու յառաջադիմութեան և բարեկեցութեան մեծ մեծ արգելքներ պիտի ըլլան։ Ամէնէն պզտիկ կարծուած խնդիրնիս կարդէ դուրս մեծնալու վրայ է այսօր, վասն զի ժողովուրդք խիստ հոմերաշխութեամբ իրարու հետ միացուած, կապուած են։ Ո՞վ կարծէր որ Տանիմարգայի վերջին թագաւորի մահը պատերազմի նշան պիտի ըլլայ, որ եթէ շուտով քիչ ատենի մէջ այս կռիւի առաջքը չառնուի, բոլոր Եւրոպա տակնուվրայ ընել կսպառնայ և որ հիմակուհիմայ պատճառ եղաւ առևտուրներու կայնելուն, վրստահութեանը վերնալուն և ամէն կերպ գործի վրայ ցաւալի ազդեցութիւն մը ունի։

Ո՞վ կարող էր յառաջուց գուշակել որ Նոր Աշխարհի մէջ կռիւ մը պիտի ծագի և պատճառ պիտի ըլլայ այնքան թշուառութեանց, կործանման, վնասի և կորստեան։

Այսօր եթէ Եւրոպան և բոլոր աշխարհ մտադրութեամբ աչքէ անցունենք, ամէն կողմ խռովութիւն, ապստամբութիւն և պատերազմ կտեսնանք. և այն ժողովուրդք, որ այսօր հանդարտ կերևան, անոնք ալ պատերազմական պատրաստութիւններով զբաղած են, պատեհ առթիւ մը ոտք ելլելու կամ յարձակմանց դէմ ինքզինքնին պաշտպանելու համար։ Վերջապէս, չիկայ ազգ, չիկայ ժողովուրդ, որ իրարու հոմերաշխաւոր չգտնուին։ Դրացիդ դժբախտութիւնը օր մը քեզ ալ դժբախտ պիտի ընէ. և նմանապէս՝ յառաջադիմութիւնը և երջանկութիւնը քեզ ալ երջանիկ պիտի ընեն։

Բաղխ կամէ դրացիդ որ բարի դայ քու անճիդ։

ԱՍՏՈՒԱԾ ԲԱՌԻ ՍՏՈՒԳԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

[Տես թիւ 1]

Բիւրապատիկ աւելի Աստուած երևէր պիտի իր ստեղծուածներուն Ամենազօրութեամբ, Վեհափառ, Ամենազօր և այլն։ Ուստի Աստուած, ըստ մեզ, աստուած, աստ-ածող և այլն նշանակելուն տեղ՝ Հոգի լուսեղէն կամ Լութիւն ամենապայծառ նշանակելու էր։ Աստուած բառի ծագման ժամանակն թէև ճշդիւ յայտնի չէ, սակայն կրնամք, առանց քրէական յանցանք գործելու, զայն այդ դարերուն ընծայել, ուր երևցան Ուշինդ, Համ, Սրամ, Զիմիտ, Զրադաշտ, օրէնսդիրներն, երբ Արամեան և Միջին Ասիոյ կրօնական դրութիւնն հաստատեցին կամ վերանորոգեցին։ Աստուած բառն ըստ մեզ յատուկ անուն է, և կնշանակէ Լուսեղէն Հոգի կամ Լութիւն, որ և հատարակ ըլլալու էր նախնի Հայոց, Զանդայ, Հնդկայ, Բակտրիացւոց, Պարսից և Մեդայ համանգամայն, նաև Հելլենայ, Հռոմայեցւոց եւ այլոց ազգայ։

Մեր նախնեաց կրօնքի վերայ սակաւ տեղեկութիւն ունիմք. եւ այն՝ յոյժ մթին և թերի։ Համոզուած չեմք, որ Քրիստոնէութենէ առաջ, Հայերն միշտ մի և նոյն կրօնքն դաւանեցին։ Եթէ երբեմն Սեմեան ցեղի միաստուածութեանն հաւատացին, ինչպէս Խորենացիի և Պարզանոյ յիշած բանի մի աւանդութիւններն կակնարկեն. սակայն շատ չանցաւ, որ սարսռութիւնն միջին Ասիոյ բոլոր բնակիչներու կրօնք եղաւ, հեռաւոր եւ Հայոց։

Խնդիրն հոն չէ թէ Հայ՞երն արդեօք Սարսռութիւնն հաղորդեցին այլոց ազգայ, թէ իրենք անոնց մէ առացան։ Ասոր վերայ, եւրէն աւելի կունենանք յարմար խօսելու։ Ասիկա միայն անտարակուսելի կերևի ինձ, որ Հայաստանի նախնի փիզիկական վիճակն բոլորովին տարբեր էր արդի վիճակէն. և արևասաչութեան, կամ որ նոյն է ըսել, կրակապաշտութեան ամենայարմար էր աւելի բան թէ այլ երկիրներ։

Մասիսի, Արագածայ, Գեղամայ և այլ լեռներու խառնարաններէն (կրատեր) վազած ամբաւ չէչաբարերու (լաւա) հոսանքն տակաւին ևս անջրելի վաստերով կապացուցանեն, որ յիշեալ լեռներն հին ատեններն մեծամեծ հրաբուղխ էին, որք և իրենց ահագին որոտմամբն և շքեղ երևոյթովն կրնային մեր խաչնարած նախնեաց աստուածներու տեղ սեպուիլ եւ սրաշուիլ։ Երասխեան կամ Արարատեան դաշտն ալ, ուր այժմ 200ի չափ գիւղ և քաղաք կան, խիստ համոզուած եմք որ, երբեմն ալի ծով էր և Ռամիոյ և Վանայ ծովերուն կցորդ. ասոր ալ ապացոյցն է մի եւ նոյն դաշտին մէջ այլ և այլ տեղեր գտնուած աղի հանքերն (Կողբ, Նախիջևան.) որք ցամքած ծովերէ միայն կգոյանան և ոչ այլ ինչ պատճառէ։ Զգիտցուիր թէ ե՞րբ Հին Նախջևանի կողմէն խրամ բացուելով՝ Ջուրն դէպ ի Կասպից ծովն վազեց և Արարատեան դաշտն մշակուելի եղաւ։ Ասիկա թէև միջանկեալ խնդիր է. սակայն մեր բնարանին կվերաբերի։

Արդ մեք համոզուած եմք որ Հայաստանի լեռնադաշտերու կամ բարձր դաշտներու հին բնակիչներն նոյն իսկ Հայկազունեաց ատեն, արև կպաշտէին։ Մի և նոյն արևն կպաշտէին նաև Արեայ այլ և այլ ճիւղերն, այսինքն Զանդերն, Սանսկրիտներն, Պարսիկներն, Բակտրիացիներն և այն ամէն ցեղերն, որք նախ Յարեթեան եւ այժմ Հնդիկ-Գերմանացի կամ Հնդիկ-Եւրոպացի կըսուին. վասնզի ամենն ալ մի և նոյն արմատէն ելլելով, մի և նոյն լեզուն խօսելով, կարելի է ըսել ամենայն ապահովութեամբ նաև, թէ մի և նոյնն կրօնական դրութեան կհետևէին։ Արդ ևս 500ի չափ արմատական բառեր Հայոց եւ

Պարսից հասարակ են, եւ և Հայոց և Զանդայ և Սանսկրիտի (զորս ոչ անագան սիտի հրատարակեմք)։ Մերայիններէն ոմանք, հարկաւ Զանդիկին և Սանսկրիտին անհմուտ գոլով, կարծեցին որ անոնք Պարսիցմէ մեզ անցեր են։ Սա այժմ բաւական կսեպեմք ըսել թէ Պարսիկներն, համեմատութեամբ ժամանակի, նոր, շատ նոր ժողովուրդ են. վասն զի պատմութեան մէջ անոնց առջի երեւումն Քրիստոսէ 6-700 տարի միայն առաջ է և ոչ աւելի. իսկ Հայոցն 1,700 տարիէն աւելի, ինչպէս այլուր յիշեցինք։ Արդ Պարսիկներն Զանդիկ լեզուն ընդունելով, նոյն լեզուի և Հայոց հասարակ եղած բառերն ալ ընկալան, որով և մեզ մէկ կերպիւ ընտանի եղան։

Դասնամբ այժմ Աստուած բառի ստուգաբանութեանն։ Դպանի Աբեայ կրօնական գրութիւնն սարէութիւն էր, կամ բնապաշտութիւն, Քրիստոսէ զէթ եօթն դար առաջ։ Անկէ առաջ, աւելի պարզ և աւելի հաղկար էր, որ և մէկ տեսակ Երրորդութեան կհաւատար, թէկուզ քիչ մի յեւոյ Երկուութեան վերայ կայայաւ—Միհր և Ահրիման—Mi hra և A.yaman, և Մազդեզանց—Mazdeen բառերայաւ։ Այս կրօնս Հայոց և Աբեայ հասարակ ըլլալն, կամ այլ ոճով այս երկու ազգայ միակրօն ըլլալու սամենայնայնի ապացոյցն է մի և նոյն աստուծոյ անուններն մի և նոյն ուղղագրութեամբ ընդունիլն, վարելն, գրելն և հնչելն։ Օրինակի համար, Զանդայ հուարվ (արեգակ) ճիշդ մեր ար բառն է. անոնց Միհրի մեր Միհրն է. անոնց Արիսման մեր Ահրիմանն է. անոնց Ահուրա-Մազդա Ahoura—Mazda (Արարիչ) մեր Արամազդն է, որ յետ ժամանակաց կրճատուելով Ամազդ եղաւ. Անոնց Մաo—Mao մեր մահիին է. անոնց Ինդրա մեր Անդրին է, անոնց Միհր - Եաշան - Mihir-yascht Մեր Միհր-Յաշտն է։ Այսպէս ալ անոնց դիւաս- levas (չողշողուն) ոչ միայն մեր տուաձն է. այլ և Յունաց դէւս, Հռոմայեցւոց դիւս, Լիթուանացւոց դիեվաս և Իրլանդացւոց դիսան են, որպէս Աբեայ գերդաստանէն ծնած գրեթէ ամէն ազգաց մէջ կվարուի և միշտ Աստուած կնշանակէ, բաւ ևս, երկնից հաստատութեան կապոյտ սաւանն, որոյ թափանցիկ յատակի վերայ ցանուած են այնչափ մեծ և մանր խորհրդական լուսաւորներ։

Աստ-ուած, Աս-տու-ած, լաւ ևս Աս-տուած բառն, որ Աս և Տուած բառերէն բաղադրուած է, համոզուած եմք, որ կնշանակէ պարզապէս հոգի կամ էակ յաւերկնի, զոր Եւ Միջին Ասիոյ սամենայնին ազգերն իզործ կանչէին, որք, բազմաստուածեան կարծեաց համեմատ, 28 կարգի կրաժնէին, ամէն մէկ մոգաակի, բնութեան ամէն մէկ նշանաւոր մասանց մի մի իսնամակալ կամ պաշտպան ոգի ընծայելով։

Արդ աս, ևս, եզ, էգ, իզ Զանդիկ լեզուին մէջ աստուած նշանակելուն տարբերս չկայ։ Բստ այսմ առ-եր կնշանակէ Աստուած հրոյ, յորմէ յետոյ բրին ասար, ասիր. սա-ման կնշանակէ Ոգի երկնից. եզ-դան՝ աստուածատուր եւ այլն։ Մի և նոյն արմատէն ելեր են իզ-եզ, որ նոյն նշանակութեամբ կվարուի, եւ իզ-եան, որ կնշանակէ համբարձումն կամ վերացումն հոգւոյ։ Կմնայ այստեղ ուսումնասիրել անոր տարաժ վերջին վանկն, որ, ինչպէս յայտնի է, յունակրիտի տառաւ կամ դրաս բառն է. սարդ ալ արմատն մեր տիս կամ սանսկրիտ դիս (փայլել, շողշողալ) բառն է եւ կնշանակէ լուսաւոր եւ պայծառ, ինչպէս է արդարեւ յորեկուան մեծ լուսաւորն, այսինքն արեւն. ուրեմն Աստուած կնշանակէ Հոգի Լուսեղէն։ Այն ունիմք, որ մեր ստուգաբանութիւնն աւելի յարմար եւ աւելի ճիշդ ըլլայ քան թէ մինչեւ յայսօր տուածներն. սակայն եթէ մեր հնադէտներն աւելի յարմարագոյն ստուգաբանութիւն գտնեն այս բառիս, մեք մերինն յօժարակամ յետս կհրաւիրեմք։

ՀԵՌԱԳԻՐՔ

Կոստանդնուպոլիս. 28 Մարտի

Այս առտու, երրորդ ժամուն, Պրուսիայիք կամեցան յանկարծուստ Դիւմիտրի տիրոջին տիրել. այլ վանտուեցան 5 ժամ ծեծկուելէն յետոյ։

Աւստրիոյ եւ Պրուսիոյ զօրքն, կկարծուի որ, Յիւղանդին մէջ կնստանջեն։

Կոստանդնուպոլիս. 26 Մարտի. երեկոյին.

Դանուբայի զօրքն երէկ Հորսենոսի տիրեցին։ Այսօր Ֆրեդերիկսբերգի մօտերն 23 Պրուսիայիք գերի բռնուեցան։

Տպագրեալ 29 Մարտի հետեւեալ հեռագիրն կհրատարակի։

Վիեննա. 29 Մարտի

Դանուբու խնդիրն կարգի դնելու համար ըլլալիք խորհրդակցութիւնն Ապրիլի 12ին բացուելու է Լոնդոն։

Փարիզ կըսէ թէ. «ապահով աղբիւրներէ եկած տեղեկութեանց նայելով, Պրուսիացւոց կորուստն Մարտի 28 յարձակման ատեն, զոր իրենք 100 հոգի կհաշուեն մեռեալ և վիրաւոր, 900էն 1,000ի կհասնի։

Հավրտրդ. երեքշաբթի առտու. Մարտի 29,

Պրուսիայիք երէկ երկու դժբախտ յարձակումն ըրին Դիւմիտրի վերայ։ Ամրոցներու եւ Դանուբագայ մէկ պղնձապատ նաւի խառնուելն կրակներու մէջ բռնուելով յետս մղուելոյն անոնք մեծ կորստեամբ։

Փարիզ. 7 Ապրիլի

Մոնիտէորն կհամարձակի որ Մաքսիմիլեան ամուլ գրսի եւ անոր եղբօր մէջ ծնած դժուարութիւններն վերցուեցան։ Աժտոյ 9ին Մերսիայի պատգամաւորներն ընդունելուէ Կայսերացուն և 19ին չուելու է դէպ ի Ամերիկա։

Երրեկ Ազգայնոց։

Կարապետ Աղայ Կարագէօզեան Կոստանդնուպոլսեցի, պատուաւոր վաճառական, դարձաւ ի 4 Ապրիլի ի հայրենիս իւր։

Մելքոն Աղայ Խաչենակր նոյնպէս Կոստանդնուպոլսեցի, և պատուաւոր վաճառական, դարձաւ ի հայրենիս իւր ի 5 Ապրիլի այսր ամի։

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

Պարկեշտ խանութպանի մը, ամեն օր հինգ հաց գնելուն համար, հարցուց հացագործը շատ հաց գնելուն պատճառը . . խանութպանը պատասխանեց. մէկը ես կառնեմ. մէկը կընտեսեմ, մէկը ետ կուտամ ; ու երկուքը փոխ կուտամ. "սատ ի՞նչպէս կրնայ ըլլալ. պարզ խոսէ՝ որ հասկնամ."—"ինչո՞ւ, կըսէ պարկեշտը. մէկ որ ես կառնեմ, իմ ուտելուս համար է. մէկը որ կընտեսեմ հօրեղբօրս համար է ; մէկը որ ետ կուտամ, իմ հօրս համար է, և երկու քալ, որ փոխ կուտամ, իմ երկու զաւակներս կերակրելու համար են, յուսալով որ օր մը անոնք ալ ետ տան ինծի։"

Շոշորդին մէկը անանկ կարծիք ունեցեր էր որ ինք բերանը բաց քնացած ատենը, մեր մուկ մը կուգայ բերանէն ներս կը մտնէ եղեր որ իր կերածը լպտէ . . մեծկակ մաշայ մը կը խօթէ բերանէն վար, որ երեւակայական մուկը բռնէ. անշուշտ խեղճը կը մեռնի։

Փարիզ քաղաքը, գեղեցիկ և մաղաշ օրիորդ մը՝ օրէնդէտի կերպով, կըսէ. "Պարոն՝ հրամանոցդ եկայ ծանր խորհուրդի մը համար, այսինքն կուզեմ ստիպել մարդ մը որ ինծի հետ ամուսնանայ։ Հաճեցէ՛ք սորվեցուցեալ ինձ ի՞նչպէս դատս վարեմ որ շահիմ։ Օրէնդէտը ի հարկէ փափուկ բնաւորութեամբ քիչ մը կը մտածէ. և վստահ ըլլալով որ ուրիշ մէկը չի լսեր իրենց խօսակցութիւնը՝ կըսէ. "օրիորդ՝ մեր օրէնքը ան է որ եթէ երեք անգամ ան մարդուն հետ գոնէ քառորդ ժամ միասին մնալը ուրիշները տեսնելով վկայեն ու երդում ընեն—անիկայ քու միրահարդ է" . .—"շատ աղէկ, Պարոն՝ սա գործին համար իբր իմ խորհրդակից ; ձեզի պիտի դամ միշտ, մնա՛ք բարեւաւ։" Քանի մը օրէն եւոր օրիորդը նորէն կերպով, օրէնդէտը հետաքրքրութեամբ նստելու անգամ ժամանակ կի թողուր աղջկան. "Օրի որդ՝ ի՞նչպէս ըրիր" կըսէ.—"շատ աղէկ. մարդս դրածիս հետ կէս ժամ խօսակցեցայ. ամիսպ հաստատելու համար չորս հոգի ունիմ, որ վեր ելլելս ու վար իջնելս տեսան." "շատ աղէկ՝ բայց մէյմալ դալու ըլլաս նէ, պէտք է որ, ան երեխասարդին անունը ինծի տաս, որ անոր համաձայն ես ալ պատրաստուիմ դատը վարելու."—"պիտի աղէկ. մէյմալ դամ նէ՝ կը խօսիմ։"

Տան և հինգ օր եւոր չքնաղ օրիորդը, առաւել անմեղութեամբ, օրէնդէտին դուռը կը դարնէ. ներս մտնելուն պէս սթոռի մը վրայ կը նստի ըսելով որ սանդուխէն վեր արագ ելլելով շունչը բռնուեցաւ։ Օրէնդէտը անմիջապէս կուզէ դրամ նեղուս հոստատ հեղուկ բերել տալ.—"չէ, Պարոն՝ մի՛ նեղերիք զինքդ հիմակ առատ աղէկ եմ. կրսէ օրիորդը.—"ուրեմն ըսէ՝ ինծի. ի՞նչ է բախտաւորսահմանացուին անունը, որու հետ պիտի ամուսնանամ." —կըսէ "այդչափ հետաքրքի՞ր ես." —"շատ."—"ուրեմն ան բախտաւոր մահկանացուն դու ես" կըսէ մատաղ դեղեցիկը խնդալով ; բայց պարկեշտութեամբ. "կըսիրեմ քեզ" երեք անգամ քեղի հետ միասին գտնուելոյ և իմ շորս վկաներս վարն են պատրաստ և կամաւոր դատաւորին առջեւն գտնուելու։" Օրէնդէտը կը հասկնայ որ բռնուեցաւ. և բարկանալու առիթ մը չի գտնար։ Ամենատարօրինակը ան է որ իր չքնաղ ու մատաղ կինը կըսիրէ ու կըպատուէ քանի անգին կին մը եղաւ իրեն։

Կեսարիոյ մօտ գիղաքաղաքէ մը պատանի մը Իզմիր կուգայ, վաճառականի մը քով ծառայութեան կը մտնէ։ Վաճառականը իւր տանը տիրոջը գնել և տեղերը սորվեցնելէ ետք. "սա ծախսածնին ըսիրիտիա է, եթէ ուզեմ՝ հոսկէց ծախո՛ւ առ." շատ օր չանցնիր, տէրը կըսէ. "ծօ Խաչ՝ ըսիրիտիա առնել գիտե՞ս."—"այո, տէրիմ" կը պատասխանէ ծառան հպարտութեամբ մը.—"ուրեմն գնա՝ տասը դահեկանի ա՛ռ" կըսէ տէրը. ծառան զամբիւղը կառնէ. ու տիրոջը բախտն աղէկ սեռակին կըպատահի, տուն դարձած ատենը տիրոջը բարեկամներէն մէկը կըպատահի, թէպէտև ծառան չի ճանչար զինք։ "Խաչ՝ ի՞նչ ծախու առիր կը հարցունէ." —"ըսիրիտիա, տէր իմ՝ կըսէ."—"բայց ատոնք մաքրուած չեն, եկոր սա սրճարանը, մաքրելատամ ու ապա տուն տար, որ տէրդ բեղ չի չեմէ." ըսելով սրճարան կը մտնեն։ Պարոնը ըսիրիտիաները բանալ կուտայ, մէջիններնը կըհանէ, ու (դուրսինները) կեղեւները լուալով զամբիւղը կը լեցունէ. "ահա հիմակ մաքուր են, պղծութիւնը մէջէն հանեցի" կըսէ։ Ծառան ալ ուրախութեամբ կեղեւները կը չալէի, տուն կերթայ։ Տէրը բարկութեամբ կըհարցունէ թէ ինչո՞ւ առաջի ուշմնայ.—"Տէր իմ՝" կրսէ ծառան "չը կարծես որ այնչափ տգէտ ըլլամ որ չի մաքրած առնեմ, ըբերեմ" —"ի՞նչը մաքրած" կըսէ տէրը, ու կընայի զամբիւղը, որ միայն կեղեւ են. կըհասկնայ որ վար լետոդի մը ըրած է սա խորամանկութիւնը։

ԱԹԵԻՏՐԱԿԱՆ։

ԲԱՄԲԱԿ։ Լիվրպուլ։ Ապրիլի 2։

Անցեալ շաբաթ, ինչպէս նաև Զատկի տօնի պարապարդու թեանն, բաւական նշանաւոր գործեր եղան։ Այս շաբաթ հրապարակն թոյլ էր. թէև գներն, ըստ մեծի մասին, անփոփոխ բաց ի քանի մի տեսակներէ։ Ամերիկայի բամբակներն կուզուին մեր նոյն գնով՝ իսկ Բրազիլի տեսակն երբեք ինկած է և հաղիւ կվաճառուի անցեալ շաբթու գիներովն։ Եգիպտոսի տեսակն ծախուեցաւ առջի գինն պահելով։ Արևելեան Հնդկաց լաւ բամբակներն իրենց առջի գինն կպահեն. իսկ միջին և ստորին տեսակները լիպրէին կէս փենիի չափ վար են։ Զինաց բամբակն կնստաջարկուի, և աղէկ տեսակն լիպ. 1 ֆարթինկ պակաս։ Առուծախք ընողներն 4,340 բալ գնեցին. և դուրս երթալու համար 6,880 բ. այսինքն Իզմիրի տեսակ՝ 490 բ. Հնդկաց՝ 6,710 բ. Զինաց՝ 520 բ. Եգիպտոսի՝ 1,640 բ։ Այսօր հրապարակն անոյշ էր և 6,000 բ. ծախուեցան. օրուայմէ 2,000 բ. դուրս տանելու և առուծախքի համար. գիներն անփոփոխ մնալով։

	Բամբակի գիներու տարբերութիւնն գին 1864 ամի. Ապրիլի 2 փենիի.	գին 1863 ամի Նոյն ատեն։ փենիի.
Ամերիկայի բամբակ	23½/29¼	21 /32½
Եգիպտոսի	21 /21	19 /23
Զմիւռնիայի	22 /23	14 /17
Սուրաթի	16 /23	15¼/7½
Մադրասի	17 /21	15¼/16
Բանկալայի	11½/16¾	15¼/16
Զինաց	17½/17¼	10¾/12

ԿՏԱՒԵՂԷՆ ՁԵՌԱԳՈՐԾ ԿԱՄ ՄԱՆԻՖԱՏՈՒՐԱ ՄԱՆՉԵՍՏԵՐ

ՄԱՐԴԱ		գին լիպրէի				
	Լայնք	Լիպ.	չիլ.	փեն.	չիլ.	փեն.	Եարդ
,,	20 կամ	21	3	2/1½	2/5	24
,,	21 ,,	22	4	2/3	2/3½	,,
,,	22 ,,		5	2/3	2/4	,,
,,	24 ,,	25	5	,, ,,	,, ,,	,,
,,	28 ,,	29	6	,, ,,	,, ,,	,,
,,	29 ,,		4	,, ,,	,, ,,	,,
,,	31 ,,	32	7	2/1½	2/0	,,
Մահուտի	26 ,,	27	5	2/3½	2/5½	,,
,,	28 ,,	29	6	,, ,,	,, ,,	,,
,,	31 ,,	32	7	2/3½	2/5½	,,
ԱՄԵՐԻԿԱՆ	26 ,,	27	2½	3 2/8	2/8½	36
,,	26 ,,	27	4	2/5	2/6½	,,
,,	36		4	5 ,, ,,	,, ,,	,,
,,	36		6	2/3	2/5	,,
,,	38		7	,, ,,	,, ,,	,,
,,	39		8	2/3	2/5	,,
,,	40		9	,, ,,	,, ,,	,,
,,	42		10	2/1	2/3	,,
ԲԱՍՄԱՑԻ ԿՏԱՒ		գին թօփի				
Մասուլիպատամ	31 ,,	32	5½	15/3½	0/0	46
,,	31 ,,	32	6	15/4½	16/9	,,
,,	32		6½	17/6	0/0	,,
Փրինտեր	34		9	21/6	24/0	50
,,	36		9½	23/0	26/0	,,
,,	36		10	27/0	28/0	,,
ՄԱՏԱՄՊՈԼ ՇՐԹԻՆԿ						
Ցիլ ճերմակ	34		6	0/0	0/0	40
,,	36		7	0/0	0/0	,,
Դաշտեր խամ	39		9½	0/0	0/0	,,
,,	,,		6	15/9	0/0	,,
,,	,,		7	0/0	0/0	,,
,,	,,		8¼	21/9	21/9	,,
ՍԱՎԱՇՊՈՒՐ						
,,	6/4		3	0/0	0/0	20
,,	9/8		2½	6/6	7/9	,,
,,	4/4		1¾	4/3	4/6	,,
ՄԱՆԼԱ						

		գին լիպրէի				
			չիլ.	փենի	չիլ.	փենի
Ա. տեսակ	թիւ	12	Սրա	2/3	Լբատրա	2/ 5
,, ,,	,,	20	,,	2/4	,,	2/ 6
Բ. ,,	,,	12	,	2/0	,,	2/ 4
,, ,,	,,	20	,,	2/3	,,	2/ 4
Գ. ,,	,,	40	,,	2/8	,,	3/10

ԲՈՒՐԴ։ Լիվրպուլ և Լոնդոն։ Ապրիլի 2։

Բուրդի գիներու շրջաբերական ցուցակը այս շաբաթ. կարծեմք, որ ամիսն մի անգամ կհրատարակուի։ Այսու ամենայնիւ անոր գիներն նշանաւոր փոփոխումն չկրեցին։ Կուրբաշի բուրդ վաճառուեցաւ 229 բալ. Ադելայիդի՝ 5,223 բ. Աղնէյի 302 բ. Օդեսայի՝ 406 բ. Կոստանդնուպօլսի՝ 538 բ. Եղիսաբէթ Նաւահանգստի՝ 1,216 բ. Սան Ֆրանսիսկոյի՝ 106 բ. և Սվան Գետի՝ 1,124 բ։

	գին լիպրէի չիլ. փեն.	չիլ. փեն.
Էդինպուրգի ճերմակն	0/ 8½	1/ 5
= սեւ և գորշ	0/ 0	0/0
Ալբանիայի, Վիտինիի և Սկոտիայի լաւն	0/ 5	1/2½
= ստորին	0/ 0	0/0
Սկիւտարիի և Սկոտիայի գառան գզաթն	0/ 0	0/0
Լինկիւրիի ճերմակ Ֆիլիկ	0/ 0	0/10
= ստուի կամ թիֆտիք	0/ 0	0/0
Իզմիրի լուացուած Ա. տեսակն	0/ 0	0/0
= ճարպով	0/0	0/0
Սիրիոյ ճերմակ լուացուածն	0/ 0	0/0
Պարսից և Բաղդատի ճերմակ Ա.	0/ 0	0/0
= ,, գորշ Բ.	0/ 0	0/0
Ռուսիոյ լաւ մերինոս	/ 0	0/
= խառն (սետիա)	0/ 0	0/0
Բրուսիայի լուացուածն	0/ 0	0/0
Դոնի գզաթն (թիֆտիք)	0/ 0	0/0
= գառան	0/0	0/0
Զեզայի Ա. տեսակն	0/ 0	0/0
= Բ ,,	0/ 0	0/0
= Գ. ,,	0/ 0	0/0

ՄԵՏԱՔՍ։ Լոնդոն։ Ապրիլի 2։

Մետաքսի շրջաբերական ցուցակը այս շաբաթ. հետևաբար չկարեմք անոնց գիներն ճշդիւ որոշել և անփոփոխ կսպասեմք։ Ծախուած Մետաքսի քանակութիւնն էր. Կալկաթայի՝ 33 բալ. Կոստանդնուպօլսի՝ 61 բ. Շանղայի՝ 153 բ. և Եօկոհամայի՝ 730 բ։

	գին լիպրէի։ չիլ. փեն.	չիլ. փեն։
Բանկալայի Ա. տեսակն	11/ 0	20/ 6
= միջակն	11/ 0	14/ 6
Զինատանի թիւ 1 և 2	18/ 0	23/ 6
= 3 և 4	12/ 0	21/ 0
Յեսոփոնի Ա. տեսակն	13/ 0	23/ 6
= միջակ և ստորին	13/ 0	23/ 6
Պարսկաստանի Ա. տեսակն	13/ 0	17/ 0
= միջակ	0/ 0	0/ 0
Թուրքաստանի. Բուրսայի Ֆաբրիքա	27/ 0	31/ 0
Իտալիոյ Ա. տեսակն	28/ 0	31/ 0

ԿՇԵՌՔԻ ԱԳՐԱՆՔ։

	գին խանթարի։ չիլ. փեն.	չիլ. փեն.
ՇԱԲԱՐ։ Բանկալայի կօսկիօր	44/ 6	48/ 0
= Բենարէսի ճերմակն	43/ 6	48/ 0
= Դաքի	43/ 6	45/ 6
= Մադրասի ճերմակն	48/ 0	53/ 6
= Զինի և Սիամի ճերմակ և դեղինն	43/ 0	49/ 0
= ,, թուխ տեսակն	34/ 0	42/ 6
= Անդլիոյ կոտրածն	38/ 6	39/ 0
= ,, 10 լիպրանոց դլուխ	40/ 0	40/ 0
= ,, 6 լիպրանոց ,,	41/ 0	0/ 0
= Հոլանդայի 10—6 լիպր. դլուխ	40/ 0	41/ 0
= ,, կոտրածն թիւ 1. կուլ	34/ 0	36/ 0
= ,, թիւ 2. ,,	0/ 0	0/ 0
= ,, ,, 3. ,,	0/ 0	0/ 0
= ,, VOեւBH. թիւ 1.	0/ 0	0/ 0
ՍՈՒՐՃ (քահվէ) Այն Դոմինկոյին	62/ 0	70/ 0
= Ռիոյինն և Բահէայինն	73/ 0	83/ 0
= Յավայինն և Բատավիայինն	77/ 0	92/ 0
= Մէքքէյինն կամ Եմենինն	95/ 0	102/ 0

		խանթարին	լիր չիլ	փեն	լիր չիլ	փեն
ԲՐԻՆՋ	Բանկալայինն	,,	9/ 0		14/ 0	
=	Մադրասինն	,,	9/ 6		10/ 3	
=	Փատնայինն	,,	12/ 6		21/ 0	
=	Առուականն	,,	8/ 0		16/ 0	
ՅՈՐԵՆ	Օդեսայի Բուսրդերն		39/ 0		43/ 0	
=	Թուրքիայի	,,	0		0/ 0	
ԳԱՐԻ		,,	32/0		38/0	
ՄՍՐԱՅՈՐԵՆ		,,	0/0		0/0	
ԿՏԱՎԱՏ	Սեւ Ծովու	,,	54/0		55/0	
=	Ռուսաց	,,	47/0		57/0	
ԿՈՃ (զինեֆիլ)	Յամայիքի խանթարն		63/		130/0	
=	Ափրիկէին	,,	38/		0/0	
ՌՈՄ	Յամայիքի գալոնն		4/6		5/0	
=	Կղզեաց և Հնդկաստանի	,,	1/7		2/8	
ՊՂՊԵՂ (բիբէր.)	Մալաբարի սեւն լիպրէն		/4¼		4⅜	
=	Սինգափորի սեւն	,,	/3¾		4/	
=	ճերմակ տեսակն	,,	/6		1/1	
ԹԷՅ	Կոնդու	,,	/8½		2/9	
=	Սուչոնդ	,,	1/0		2/8	
ՏԱՓԴԵՂ (բահաբ)		,,	2/½		2/¾	
ԱՅԻՈՆ	Թուրքաստանի	,,	19/6		20/0	
ԽՂՃ (դամք)	Արաբիոյ և Թուրք. խանթ.		70/0		135/0	
=	Ափրիկէին	,,	57/0		64/0	
ԳԽՏՈՐ (մաղը)	Կալկաթան	,,	150/0		159/0	
=	ճերմակ և այլ տեսակ	,,	100/0		0/0	
ՃԵՀՐԻ	Պարսկաստանի	,,	3	10/5		
=	Իզմիրի		0/0		0/0	
ԿԱՂԻՆ ՎԱՅՐԻ	(փալամուտ) թօնօն		14/0		17/0	
ՏՈՐՕՆ	(քեօք բոյա) Իզմիրի. խանթ.		48/0		52/0	
=	Արաբիոյ, Աստրիքի և Կիպրոսի		38/0		43/0	
=	Բոմբայի	,,	25/0		37/0	
ԿԱՆԵՓ	Ռուսաց	,,	38/0		41/0	
=	Թուրքիոյ	,,	0/0		0/0	
=	Բոմբայի	,,	25/		35/0	
ՈՐԴԱՆ ԿԱՐՄԻՐ	(քրմզ) ճերմակ. լիպրէն		3/4		3/8	
=	սեւն	,,	3/4		4/6	
ԼԵՂԱԿ (ջիվոտ)	Բանկալայի լաւն	,,	7/8		7/10	
=	միջակ և ստորին	,,	4/6		5/9	
=	Ուղին	,,	1/8		6/3	
=	Մադրասի ամէն տեսակն		1/9		6/8	
=	Գիւրքահին	,,	1/0		6/5	
ՇԻԲ գլուխ		խանթ.	լիր.	0/0		0/0
ՆՇԱԴԻՐ		,,		6/2½		6/5
ՔԸՐՔՄ ԹԱՐԹԱՐ	ճերմակն	,,		109/0		110/0
=	դեղին	,,		100/0		105/0
=	թուխն	,,		90/0		97/6
ՄԱԳՆԵԶԻԱ		,,		42/6		45/0
ՎԱՐԴԻԻՂ (գիւլ եաղի)		ոնցան		0/0		0/0
ՄԵՂՐԱՄՈՄ	Հնդկաստանի. թօն.	լիր.	8	10/	8	15/0
=	Ամերիկայի	,,	8	15/0	9	0/0
ՃԱՐՊ	Պետերսբուրգի y. c	խանթ.	41	9/0	42	
=	Սեւ ծովէն եկածն	,,	42	0/0		0/0
=	Հիւսիսային Ամերիկայի	,,	43	0/0	0	0/0
ԹՈՒՋ (ինճիր)		,,	32	0/0	68	0/0
ՁԱՄԻՋ	Վանանի	,,	28	0/0	33	0/0
=	Իզմիրի կարմիրն	,,	26	0/0	32	0/0
=	Սուլթան Ա.	,,	37	0/0	47	0/0
ՁԼԻԹ	Կէյպոլոյի 252 դալոն (թօն).		59	0/0	60	
=	Արևելքի և Մալթայի	,,	55	0/0	56	0/0
	Թրիեստի	,,	157	0/0		0/0
ՄԵՏԱՂԲ.	պղինձ. տանի տակ	,,	115	0/0		0/0
=	թերթ (չիտ)	,,	108	0/0	110	0/0
ՁԻՆԳ	. . . . .	,,	29			
ԵՐԿԱԹ	չեղը (լամայ) Ա. տես.	,,	10	0/0		10/
=	դօտի (չէմբեր)	,,	11	0/0	11	10/
=	թերթ	,,	12		12	10/
ԿԱՊԱՐ	(բուրչուն) թերթ	,,	21	17/	22	/6
ԱՆԱԳ	(քալայ)	,,		112/		118/
			գին մետուլի			
ԹԵՆԷՓԷ	i.c		25		27	

ՏԷՐ ԵՒ ԽՄԲԱԳԻՐ Կ. Վ. ՇԱՀՆԱԶԱՐԵԱՆՑ
ՄԱՆՉԵՍՏԵՐ. Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԻԻՐՈՒՄ

Printed and published by K. Vardapete Shahnazariantz, 151, Rumford-street, Chorlton-on-Medlock, Manchester.---Monday, April 11, 1864.